

Az MTA Történettudományi intézetének hírei

1981. január 1.—december 31.

Disszertáció-védés

Zimányi Vera „Magyarország gazdasága Mohácstól a XVII. század közepéig. Társadalmi fejlődés a XVI. század végéig” címmel védte meg doktori értekezését.

Munkatársaink részvétele hazai tudományos rendezvényeken

Szakály Ferenc „Tinódi Lantos Sebestyén, a magyar történetírás atyja” címmel tartott előadást Sárvárott a januárban rendezett Tinódi-emlékülésen.

Február 16—17-én a Magyar Történelmi Társulat országos vándorgyűlést rendezett Budapesten „Elmaradottság és ideológia a XIX—XX. században” címmel. „Elmaradottság és megkésetttség a történetírásban” címmel *Glatz Ferenc*, „Fasiszta ideológiák; az elmaradottság modernizálása” címmel pedig *Ormos Mária* tartott előadást.

Spira György a szombathelyi História-klubban február 25-én „Magyarország polgári átalakulása” címmel előadást tartott.

„A fasizmus problémájáról” címmel tartott előadást *Incze Miklós* a Hadtörténelmi Intézetben február 27-én.

Március 12-én a kecskeméti művelődési házban *Spira György* előadást tartott „A parasztság a negyvennyolcas magyar forradalomban” címmel.

Türkeve adott otthont április 6—7-én „A mezőgazdaság szocialista átalakulása Magyarországon” c. tudományos konferenciának, ahol *Orbán Sándor* „A parasztság útja”, *Gyarmati György* „A paraszti érdekképviselet kérdése Erdei Ferenc politikai publicisztikájában 1945—1948” címmel tartott előadást.

„A felvilágosodás eszméi és a magyar politika” címmel tartott előadást Győrben *Benda Kálmán* az április 24-én rendezett Kazinczy-konferencián.

A Magyar Történelmi Társulat, a Békés megyei Tanács Tudományos-Koordinációs Szakbizottsága Orosháza város Tanácsával közösen tudományos ülészakot rendezett „Az agrárszocialista mozgalom történetéről” május 5—6-án. *Vörös Antal* „Életmód és mozgalom” címmel korreferátumot tartott, *Hanák Péter* a további kutatások feladatairól beszélt.

Emlékünnepséget rendeztek Baján augusztus 9—10-én Vágó Béla születésének 100. évfordulója alkalmából. Az Intézet munkatársai közül *Hajdu Tibor* és *Romsics Ignác* vett részt és tartott előadást.

„A magyarországi forráskiadás története” címmel *Benda Kálmán* tartott előadást a Kaposvárott rendezett Levéltárosok Egyesületének Vándorgyűlésén augusztus 24-én.

„Marxizmus, kereszténység, protestantizmus” címmel valláseméleti szimpóziumot rendeztek Debrecenben ez év szeptemberében. *Makkai László* „A marxista-keresztény dialógus múltja” címmel tartott előadást.

Péter Katalin „Miért jött Comenius Sárospatakra?”, *Makkai László* „A sárospataki kollégium nemzeti jelentősége” címmel tartottak előadást Sárospatakon a Református Kollégium 450. éves fennállása alkalmából tartott ünnepségeken.

Spira György az orosházi Ifjúsági Házban tartott konzultációt szeptember 28-án a Magyarország története tíz kötetben VI. kötetének olvasóival.

A Magyar Történelmi Társulat és az Intézet tudományos ülészakot rendezett szeptember 29. és október 1. között „Válság és megújulás. Gazdaság, társadalom és politika Magyarországon. Az MSZMP 25 éve” címmel. A megnyitót intézetünk igazgatója, *Pach Zsigmond Pál* akadémikus tartotta. „Kollektivizálás és a parasztság útja” címmel *Orbán Sándor* tartott előadást.

Október 9—10-én a Zrínyi-ünnepségek keretében Kelet-Európa konferenciát rendezett a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat és az MTA Dunántúli Tudományos Intézete Szigetvárott. Az Intézet munkatársai közül *Ormos Mária* és *Niederhauser Emil* tartott előadást.

A Kertészeti Egyetem tudományos ülésén „Merre tart a parasztság?” címmel tartott előadást *Orbán Sándor*.

Kazinczy Ferenc halálának 150. évfordulója alkalmából tudományos ülésszak volt Sátoraljaújhelyen október 17-én. *Vörös Károly* „Kazinczy és a magyar múlt” címmel tartott előadást.

„Francsics Károly daloskönyve. Adatok a reformkori tömegműveltség történetéhez” címmel tartott előadást *Vörös Károly* a Veszprémi Akadémiai Bizottság és a Pécsi Akadémiai Bizottság V. Dunántúli Településtörténeti Konferenciáján Veszprémben november 11-én.

A Somogyi Levéltári Napok rendezvényeinek keretében Kaposvárott tartott előadást *Incze Miklós* „Az üzemtörténetírás elvi és módszertani kérdései” címmel november 25-én.

Molnár Erik halálának 15. évfordulója alkalmából emlékülést rendeztek szülővárosában Kecskeméten november 27-én. „A történetíró Molnár Erik” címmel Intézetünk igazgatója, *Pach Zsigmond Pál* tartott előadást, a Molnár Erik emlékszoba avatásán *Borus József* mondott avatóbeszédet.

A Tóth Zoltán születésének 70. évfordulója alkalmából rendezett emlékülésen *Niederhauser Emil* „Tóth Zoltán szerepe a hazai Közép- és Kelet-Európa-kutatás kibontakozásában” címmel tartott előadást december 10-én.

„A szocializmus építése nemzeti sajátosságainak és általános törvényszerűségeinek jelentkezése az ideológiai küzdelemben” címmel *Pach Zsigmond Pál* akadémikus tartott előadást december 11-én a Tatabányán rendezett országos elméleti tanácskozáson.

Új könyvek

Ádám Magda „A Kisantant (1920—1938)” c. munkáját a Kossuth Kiadó jelentette meg. *Györfly György* bevezetőjével látott napvilágot a „Tatárjárás emlékezete” c. kötet a Magyar Helikonnánál.

A Magvető Kiadó gondozásában jelent meg *Kosáry Domokos* „Széchenyi Döblingben” c. munkája a Tények és tanúk sorozatban.

Lackó Miklós „Szerep és mű. Kultúrtörténeti tanulmányok” kötetét a Gondolat Kiadó adta közre.

Az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg a „Magyarország történeti kronológiája a kezdetektől 1970-ig” négy kötetben c. munka első kötete. A négykötetes munka főszerkesztője *Benda Kálmán*. Az első kötet „A kezdetektől 1526-ig” szerkesztője *Solymosi László*. Szerzői: *Solymosi László, Engel Pál, Teke Zsuzsa* és *Szakály Ferenc*.

Makkai László szerkesztésében jelent meg a Tankönyvkiadónál az „Egyetemes történeti kronológia” I. kötete 3., átdolgozott kiadása „Az őstörténettől 1789-ig” címmel.

Ugyancsak a Tankönyvkiadó gondozásában jelent meg a „Magyar történeti kronológia. Az őskortól 1970-ig” 4. kiadása.

„La Pologne et la Hongrie aux XVIe—XVIIIe siècles. Textes du colloque polono—hongrois de Budapest” címmel, *Zimányi Vera* közreadásában az Akadémiai Kiadónál jelent meg kötet. A kötetben többek között *Pach Zsigmond Pál, Kosáry Domokos, Péter Katalin, Petneki Áron* és *Zimányi Vera* tanulmánya olvasható.

A Magvető Kiadó Gyorsuló idő sorozatában jelent meg *Ránki György* új kötete „Gazdaság és külpolitika. A nagyhatalmak harca a délkelet-európai gazdasági hegemoniáért (1919—1939)” címmel.

Ránki György és *Pölöskei Ferenc* szerkesztésében a Tankönyvkiadó gondozásában adták ki „A magyarországi polgári államrendszerek” c. tanulmánykötetet.

Ránki György a főszerkesztője a Debrecenben megjelent „Debrecen története” 2. kötetének, mely a város történetének 1639—1849 közötti időszakát dolgozza fel.

A Magyar História sorozat új köteteként *Somogyi Éva* „Abszolutizmus és kiegyezés” c. munkája jelent meg a Gondolat Kiadónál.

Az Akadémiai Kiadó jelentette meg *Szakály Ferenc* könyvét „Magyar adóztatás a török hódoltságban” címmel.

„Helytörténetírás módszertani kérdései. Új- és legújabbkor. Helyismereti kutatók kézikönyve” címmel az OSzK Módszertani Központ és NPI adta ki *Szász Zoltán* és *Stier Miklós* könyvét.

Lackó Miklós válogatásában és szerkesztésében jelent meg a „100%. A KMP legális folyóirata 1927—1930. Válogatás a három évfolyamból”. A kötet a *Magvető Kiadónál* jelent meg.

A *Corvina Kiadó* kiadásában jelent meg *Szücs Jenő* kötete, a „Nation und Geschichte. Studien.”

Tilkovszky Loránt „Ungarn und die deutsche 'Volksgruppenpolitik' 1938—1945” c. munkáját az *Akadémiai Kiadó* adta közre.

Nemzetközi kapcsolataink

Ránki György, Intézetünk ügyvezető igazgatója január 1-től a bloomingtoni *Indiana University* Magyar Tanszékének tanszékvezető professzora.

Mucsi Ferenc február 7—16. között Kubában tartózkodott, ahol a Nagy Októberi Szocialista Forradalom nemzetközi témabizottságának ülészakán vett részt. „A szocialista forradalom néhány sajátos vonása Magyarországon (1945—1948)” címmel előadást tartott orosz nyelven.

New York-ban a *Brooklyn College of the City University of New York* rendezésében tartott nemzetközi konferencián vett részt *Borus József*, *Kosáry Domokos* és *Vörös Károly*. A konferencia témája „Háború és társadalom Kelet-Közép-Európában” volt. *Borus József* „A Habsburg-hadsereg magyar ezredei, tisztek és katonák”, *Kosáry Domokos* „A magyarországi gazdasági és társadalmi viszonyok és a napoleoni háborúk”, *Vörös Károly* „A magyar nemesi felkelés” címmel tartott előadást.

Hajdu Tibor a bécsi *Süd-Ost Institut* meghívására előadást tartott az intézetben „A magyar értelmiség 1867 utáni fejlődése” címmel.

A New York-i magyar „Fészek” klubban „Katonapolitikai kérdések a reformkorban” címmel előadást tartott *Borus József* márciusban.

„Az Egyesült Államokba bevándorolt közép- és délkelet-európai népcsoportok munkássajtója” címmel tudományos konferenciát rendeztek Brémában március 19—24. között. A konferencián *Puskás Julianna* is részt vett és „Az amerikai magyar munkássajtó 1894—1945” címmel tartott előadást.

Az *Indiana University Bloomington* rendezésében nemzetközi konferenciát tartottak április 7—9. között *World history — Hungarian history* címmel. A konferencián *Ránki György*, *Hanák Péter*, *Juhász Gyula* és *L. Nagy Zsuzsa* vett részt és tartott előadást, ill. hozzászólást.

Niederhauser Emil a Genfben megtartott „Az európai kisországok a XX. században, és strukturális adaptálódás a következő évtizedben” címmel tartott konferencián vett részt. Előadást „Nyelv és történelem: nemzeti hagyományok Kelet-Európában” címmel tartott.

Bolzano-ban április 11—18. között konferenciát rendezett az Európai Magyar Protestáns Szabadegyletem „Az 1781. évi Türelmi rendelet” címmel. A konferencián *Benda Kálmán* „II. József Türelmi rendeletének magyarországi hatása” címmel tartott előadást.

A Gazdaságtörténeli Társaság Végrehajtó Bizottságának ülésén vett részt *Ránki György* ez év májusában Dubrovnikban.

Május 4—8. között Pratóban tartózkodott *Pach Zeigmond Pál* akadémikus a *Franciaesce Datini Nemzetközi Gazdaságtörténeli Intézet Tudományos Tanácsának* ülésén és tudományos ülészakán.

„A nagybirtok és kisparaszti gazdaság (14—19. sz.)” címmel francia—magyar gazdaságtörténeli konferenciát rendeztek Balatonalmádiban május 25—29. között. A megnyitót *Makkai László* tartotta, a zárót *Ránki György* mondta. Előadást tartottak: *Pach Zeigmond Pál*, *Granasztói György*, *Hanák Péter*, *Katus László*, *Kosáry Domokos*, *Lackó Miklós*, *Miskolczy Ambrus*, *Vörös Károly* és *Zimányi Vera*.

Makkai László „Die ursprünglichen Wesenszüge des osteuropäischen Feudalismus” címmel tartott előadást a Trierben májusban rendezett „Zum Problem des Feudalismus in Europa” c. konferencián.

Az UNESCO társadalomtudományi programjáról tartottak konzultatív tanácskozást a szocialista országok képviselői Szófiában május 16—18 között. Intézetünk képviseletében *Mucsi Ferenc* vett részt a tanácskozáson.

„Les rapports et le collaboration serbo-hongrois 1848—1867” címmel kerekasztal-konferenciát rendezett a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia és a Magyar Tudományos Akadémia Belgrádban május 18—19-én. A megnyitót *Mucsi Ferenc* tartotta, *Katus László* „A magyar politikai vezetőréteg és a délszláv kérdés 1849—1867”, *Sándor Pál* „A birtokrendezések történelmi jelentősége”, *Spira György* „A nemzetiségi mozgalmak Magyarországon Ferenc József hatalomra jutása után” címmel tartott előadást.

Benda Kálmán az Osztrák Protestáns Történelmi Társaság konferenciáján „A valási toleranciához vezető út a Habsburg Monarchiában” címmel tartott előadást Bécsben május 21-én.

Visegrádon tartotta ülését a Nemzetközi Gazdaságtörténelmi Társaság Végrehajtó Bizottsága május 23—24-én, melyen *Pach Zsigmond Pál*, *Ránki György*, *Makkai László* és *Váradai László* vett részt.

Szófia adott otthont az I. Nemzetközi Bulgarisztikai Kongresszusnak május 26. és június 1. között. A kongresszuson részt vett *Niederhauser Emil*, és előadást tartott „A magyar bulgarisztika előzményei a történetírásban, a néprajzban és az irodalomtörténetben” címmel.

Zimányi Vera vett részt a VIII. Nemzetközi Gazdaságtörténelmi Kongresszus előkészítő konferenciáján Poznanban, június 8—9-én.

Savonlinnában rendezték meg az I. Finn—magyar történész konferenciát „Finnorszag és Magyarország részvétele a II. világháborúban” címmel. A magyar történészeket *Ádám Magda*, *Juhász Gyula*, *Kosáry Domokos*, *Ránki György* és *Vida István* képviselte. *Juhász Gyula* „A német—magyar viszony a második világháborúban”, „A magyar béketapogatózások 1943-ban és a szövetségesek”, *Ránki György* „Magyarország német megszállásának gazdasági következményei”, *Vida István* „Az USA magyarországi politikája és a magyar fegyverszüneti egyezmény megkötése” címmel tartott előadást. *Kosáry Domokos* vezette az előadásokat követő vitát, ill. ismertette az 1943—44-es magyar és finn béketapogatózásokat.

Hanák Péter a Bartók centenárium alkalmából az Österreichische Gesellschaft für Musik által rendezett konferencián vett részt Bécsben május 15—17 között. „Általános kultúrtörténet a századforduló magyarországi forrongásáról” címmel tartott előadást.

A VIII. Nemzetközi Gazdaságtörténelmi Kongresszus B szekciójának témájához tartottak előkészítő konferenciát Bad Homburgban július 9—11 között, „Közgazdasági teóriák és történelem” címmel. A konferencián részt vett *Ránki György*.

Pach Zsigmond Pál „Agrárkonjunktúrák a XVI—XIX. századi Magyarországon” címmel tartott előadást a Veveyben június 1. és 5. között rendezett nemzetközi gazdaságtörténelmi konferencián.

Június 22—26 között Moszkvában tartották a szocialista országok tudományos akadémiái koordinációs értekezletét. „A VIII. Nemzetközi Gazdaságtörténelmi Kongresszus tematikájának fő kérdései” címmel *Pach Zsigmond Pál* akadémikus tartott előadást.

Augusztus 26. és szeptember 3. között tartotta 16. ülészakát a Nemzetközi Tudománytörténelmi Kongresszus Bukarestben, ahol *Heckenast Gusztáv* „A 17—18. századi magyarországi nagyolvasztók tipológiája” címmel tartott előadást.

Kerekes Lajos Sindelfingenben tartott előadást szeptember 12-én a Burgenlandról rendezett nemzetközi konferencián. Előadásának címe „Das Burgenland in der internationalen Politik 1918 bis 1921” volt.

Budapesten és Sopronban tartotta IV. ülészakát a Magyar—Szovjet Társadalomtudományi Együttműködési Bizottság szeptember 12—18 között. *Pach Zsigmond Pál* „Valóságfeltárás és ideológia” címmel, *Mucsi Ferenc* pedig „A Magyar—Szovjet Történész Vegyesbizottság 1981—1985. évi új középtávú tervéről” címmel tartott előadást.

Bautzenben rendezték meg szeptemberben az NDK—Magyar Történész Vegyesbizottság ülését. A magyar történész delegáció tagja volt *Heckenast Gusztáv*, *Szász Zoltán*, *Zimányi Vera*. *Heckenast Gusztáv* „Dorfh Handwerk in der Zeit der zweiten leibeigenschaft in Ungarn”, *Szász Zoltán* „Die Nationalitätenfrage in Ungarn 1848—1918”, *Zimányi Vera* „Grossgrundbesitz und Bauernwirtschaft in Ungarn im 16—17. Jahrhundert” címmel tartott előadást.

Szeptember 8—12. között rendezték meg Linzben a XVII. Nemzetközi Munkásmozgalomtörténelmi Konferenciát. *Mucsi Ferenc* „Arbeiterkultur und kulturelle Arbeiterorganisationen bis zum zweiten Weltkrieg” és „Einige methodologische Bemerkungen und ein konkretes Beispiel (Arbeiterbewegung — Arbeiterkultur)” c. két előadást tartott, *Jemnitz János* pedig korreferátumot a „Munkáskultúra — ellenkultúra” témakörben.

Niederhauser Emil mint az előkészítő bizottság tagja részt vett „A nemesség a polgári korszakban 1780—1860” c. tudományos konferencián Mainzban szeptember 29—30-án.

Petneki Áron „A lengyel szarmatizmus és a párhuzamos magyar nemesi ideológia” címmel tartott előadást Nedecben szeptember 30. és október 1. között megrendezett „Közép-Kelet-európai művészet és ideológia alapjai a XVII. században” című konferencián.

A Lyonban, az Université Lyon II. Centre Pierre Léon által „L'histoire des villes” címmel rendezett nemzetközi konferencián *Granasztói György* tartott előadást, melynek címe „Nagyszombat társadalma a faktorelemzés tükrében. Faktorelemzés és hosszú időtartam: egy magyar város vizsgálatának első mérlege (16—18. század)” volt.

Október 4—10 között Bécsben rendezték a Nemzetközi Bizantinológia Kongresszus 16. ülészakát, amelyen *Györffy György* „A feldebrői templom bizánci-örmény vonatkozásai” címmel előadást, ill. „A történeti földrajz kutatásai Magyarországon” címmel referátumot tartott.

„Das Volumen der Eisenproduktion in Ungarn in den 80-er Jahren des 18. Jahrhunderts” címmel tartott előadást *Heckenast Gusztáv* a Pribramban rendezett XX. Bányászattörténeti konferencián.

*Ormos Mária*t választotta alelnökévé a Milánóban október 23—26 között tartott alakuló ülésén „A nemzetközi kapcsolatok története” bizottság. Az ülésen előadást tartott „A kisnemzet-kategória problematikája — módszertani kérdések” címmel.

„A magyar és szovjet társadalomkutatók együttműködése” címmel tartott előadást *Pach Zsigmond Pál* akadémikus október 17-én a Magyar—Szovjet Baráti Társaság Országos Értekezletén.

Borsos Istvánné október 26—30. között részt vett Zágrábban a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) Társadalomtudományi Koordináló Bizottsága 43. ülésén, ahol „Megjegyzések a kultúrtörténet rendszerezéséhez” címmel előadást tartott.

„Nemzeti ideológiák a koraijkori Oroszországban és Kelet-Európában” c. rendezett nemzetközi tudományos konferenciát a Yale University New York-ban november 5—7 között. *Benczédi László* „A magyar nemzeti tudat a XVII. század végi Habsburg- és törökellenes küzdelmek fényében” címmel tartott előadást.

Puskás Julianna november 7—12. között Krakkóban részt vett az „Emigration from Northern, Central and Southern Europe. Theoretical and Methodological Principles of Research” címmel rendezett tudományos konferencián. Előadást „The Process of overseas migration from Central-Eastern Europe, its periods, cycles and characteristics. A comparative study” címmel tartott.

A Bolgár-Magyar Történész Vegyesbizottság november 24—25-én Budapesten tartotta ülését, „Magyar—bolgár történeti és kulturális kapcsolatok” címmel, Bulgária fennállásának 1300. évfordulója alkalmából. Az ülést az ELTE Kelet-Európa történeti Tanszéke és az MTA II. Osztálya rendezte. A megnyitót, majd „A magyar—bolgár történelmi kapcsolatokról” szóló előadást *Pach Zsigmond Pál* akadémikus tartotta. *Niederhauser Emil* „A bolgárok magyar szemmel” címmel szintén előadást tartott.

Decemberben a brüsszeli Universiteit St. Aloysius meghívására *Granasztói György* „A többváltozós statisztikai elemzés lehetőségei a történettudományban” címmel tartott előadást.

December 9—12 között tartotta ülését a Szovjet—Magyar Társadalomtudomány. Együttműködési Bizottság Terv-előkészítő Bizottsága, melyen *Mucsi Ferenc* vett részt. *Ránki György* ügyvezető igazgató januártól április 30-ig a bloomingtoni Indiana University vendégprofesszoraként az Egyesült Államokban tartózkodott.

Granasztói György a Kora Újkori Osztály tudományos főmunkatársa 1980. október 1-től 1981. február 1-ig a belgiumi leuveni Katolikus Egyetemen tanított vendég-tanárként. Előadásokat tartott és szemináriumot vezetett a középkori várostörténet témakörben.

Borsosné Zétény Angéla könyvtárvezető áprilisban az Indiana University Bloomington és az MTA közötti egyezmény keretében Bloomingtonban tartózkodott, ahol az egyetemi könyvtár magyar vonatkozású anyagának rendezésében működött közre.

Pajkossy Gábor április—májusban kéthónapos Collegium Hungaricum ösztöndíjjal folytatott kutatásokat a bécsi Haus-, Hof- und Staatsarchivban, a Kriegsarchivban, ill. a Verwaltungsarchivban, majd az innsbrucki egyetem könyvtárában.

Két hetet töltött az NDK-ban *Tilkovszky Loránt* májusban, ahol a lipcei Deutsche Büchereien folytatott kutatásokat.

Jemnitz János egy hónapot töltött Moszkvában május—júniusban, az MTA és ANSZSzSZR egyezmény keretében.

Ausztriában kutatott egy hónapig *Litván György* az akadémiák közötti egyezmény alapján.

Ebben az évben Csehszlovákiában 5 munkatársunk, *Barta Gábor*, *Benczédi László*, *Bessenyei József*, *R. Várkonyi Agnes* és *Zimányi Vera* folytatott kutatásokat az akadémiák közötti egyezmény alapján.

Június 12-én a mainzi Institut für Europäische Geschichte vezetőségi ülésén vett részt *Ránki György*, aki a vezetőség tagja.

Franciaországi kutatásokat folytatott az MTA-FHESS egyezmény keretében *Vörös Károly* három hónapig és *Romsics Ignác* két hónapig.

Az 1660—1670-es évek horvátországi és magyarországi történetére vonatkozóan folytatott kutatásokat Zágrábban *Benczédi László* októberben.

Vörös Antal novemberben Jerevánban kutatott az örmény—magyar kapcsolatokra vonatkozóan.

Bécsben a Haus-, Hof- und Staatsarchivban és a Kriegsarchivban folytatott kutatásokat *Somogyi Éva*, majd az Osztrák—Magyar Monarchia közös minisztertanácsi jegyzőkönyvei kiadásának munkálatairól folytatott megbeszéléseket.

A Csehszlovák és a Magyar Tudományos Akadémia közötti egyezmény keretében 1—4 hetes tanulmányúton Magyarországon kutattak: *Viktor Borodovick, Pavel Hapák, Lubomir Juck, Vojtech Kopčan, Maria Korytova, Milan Krajcovic, Richard Marsina, Vincent Sedlak, Vladimir Matula, Julius Sopko, Anton Spiesz, Ján Tibensky.*

2—2 hétig folytattak kutatásokat Magyarországon *Vojn Trajkov Bozhinov, Nadja Hrisztova Danova, Sztojan Ivanosz Maslev, Ogniana Panajotova Majdrakova-Csardarova, Mihaila Petkova Stainova* Bulgáriából.

Szeptemberben *Halina Donath*, október—decemberben pedig *Jan Sulowski* lengyel kutató járt Magyarországon.

Karlheinz Schädlich a berlini Zentralinstitut für Geschichte tudományos munkatársa háromhónapos tanulmányúton volt Magyarországon.

Gerd Fesser 3 hetet, *Brigitta Opéns* egy hónapot, *Reinhold Zilcz* 3 hetet töltött magyarországi kutatásokkal.

Romániából *Livian Botezan, Cristina Fenescan, Grigore Ploesteanu, Aurel Radutiu* és *Simion Retegan* 2—3 hetes egyezményes kutatóúton járt Magyarországon.

Az Örmény Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének igazgatója *G. A. Avetiszjan* decemberben három hetet töltött Magyarországon.

Srnezana Pausek-Bazdar jugoszláviai történész két hétig folytatott kutatásokat Magyarországon.

François Bedarida professzor az EHESS Modern Történeti Intézetének igazgatója júniusban egy hétig Magyarországon tartózkodott.

A Szovjetunióból 4 kutató érkezett egyezményes tanulmányútra: *Vi. B. Barhudarjan, N. Sz. Gyerzsajluk, A. R. Joanniszjan* és *A. I. Puskas.*

Augusztus 27-től két hétig magyarországi kutatásokat folytatott egyezményes keret alapján *Moritz Csáky* Ausztriából.

Peter I. Hidas Kanadából érkezett Magyarországra kéthónapos kutatóútra májusban.

1982. január 1.—december 31.

Kosáry Domokost a Magyar Tudományos Akadémia éves közgyűlésén akadémiai levelező taggá választották.

Pach Zsigmond Pál akadémikust diszdoktorává avatta a tartui Állami Egyetem. Ez alkalomból tartott előadást „Magyar és észt történészek hozzájárulása a kelet-európai agrártörténet kutatásához” címmel szeptemberben Tartuban.

Ebben az évben *Pach Zsigmond Pált* külföldi tagjává választotta a Szovjetunió Tudományos Akadémiája. Ez alkalomból vett részt a SZUTA ünnepi ülésén december 7. és 10 között.

Új könyvek

Hanák Péter szerkesztésében és előszavával az RTV-Minerva és a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó gondozásában jelent meg „A Dunánál. Történelmi figyelő” című kötet.

Az Európa Kiadó gondozásában látott napvilágot a „Pierre Lescaopier utazása Erdélyben (1574)” című kötet, melyet *Benda Kálmán* és *Tardy Lajos* adott közre.

Incze Miklós társszerkesztésében jelent meg Moszkvában a „Krizisz politiceszknoj szisztemü kapitalizma v sztrana Central'noj i Jugo-Vosztocsnoj Jevropü” című kötet. A kötetben *Incze Miklós, Mucsi Ferenc, Ormos Mária* és *Ránki György* tanulmánya olvasható az intézeti munkatársak közül.

„Jászi Oszkár publicisztikája” c. kötet (válogatta, szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta és a jegyzeteket készítette *Litván György* és *Varga F. János*) a Magvető Kiadónál jelent meg.

A londoni Routledge-Kegan Paul Kiadók közös kiadásában jelent meg a „Socialism and Social Science. Selected Works of Ervin Szabó” kötet. A válogatást *Litván György* készítette.

Az Akadémiai Kiadónál jelent meg a „Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936—1945” sorozat V. kötete „Magyarország külpolitikája a nyugati hadjárat-tól a Szovjetunió megtámadásáig 1940—1941” címmel, *Juhász Gyula* összeállításában.

Ugyancsak az Akadémiai Kiadó Gondozásában jelent meg a „Magyarország történeti kronológiája a kezdetektől 1970-ig. Négy kötetben, II., III. és IV. kötete. Főszerkesztő: *Benda Kálmán*. A II. kötetet *Péter Katalin* és *Somogyi Éva* szerkesztette. Az egyes fejezeteket összeállította: *Barta Gábor*, *Granasztói György*, *Nagy József Zsigmond*, *Péter Katalin*, *Várady Géza*. III. kötet 1848—1944, *Glatz Ferenc* és *Somogyi Éva* szerkesztésében. *Csurdi Sándor*, *Pók Attila*, *Somogyi Éva*, *Szter Miklós*, *Szabó Dániel*, *Várady Géza* és *Vida István* az intézeti szerzők. IV. kötet 1944—1970, szerkesztője: *Glatz Ferenc*. Az egyes fejezetek szerzői: *Borus József*, *Varga F. János*, *Vida István*.

A Corvina Kiadónál jelent meg *Niederhauser Emil* angol nyelvű kötete „The Rise of Nationality in Eastern Europe” címmel.

Ormos Mária utószavával jelent meg az Európa Kiadónál *Maurice Paléologue* „A cárok Oroszországa az első világháború alatt” c. kötete.

A Gondolat Kiadónál jelent meg *Pók Attila* munkája „A Huszadik Század körének történetfelfogása” címmel.

Az Akadémiai Kiadónál látott napvilágot *Puskás Julianna* „Kivándorló magyarok az Egyesült Államokban 1880—1940” c. kötete.

A Studia Historica sorozat 184. köteteként „From Hungary to the United States 1880—1914” címmel *Puskás Julianna* munkája jelent meg az Akadémiai Kiadónál.

Az Értekezések a történeti tudományok köréből sorozatban (Akadémiai Kiadó) látott napvilágot *Romsics Ignác* „A Duna—Tisza köze hatalmi-politikai viszonyai 1918—19-ben” c. munkája.

Romsics Ignác „Ellenforradalom és konszolidáció (A Horthy-rendszer első tíz éve) c. könyve a Magyar História sorozat újabb köteteként a Gondolat Kiadónál jelent meg.

Harmadik kiadásban adta közre a Gondolat Kiadó *Ránki György* „A második világháború története” c. munkáját.

„The European Periphery and Industrialization 1780—1914” címmel jelent meg *Berend T. Iván* és *Ránki György* könyve az Akadémiai Kiadónál, majd a Cambridge University Press (Cambridge—London—New Rochelle) gondozásában.

Hanák Péter előszavával látott napvilágot *Jászi Oszkár* „A Habsburg-Monarchia felbomlása” c. munkája a Gondolat Kiadónál.

Ugyancsak a Gondolat Kiadónál jelent meg a „Világtörténet évszámokban” c. munka. Az I. kötetet *Engel Pál*, a II. és III. kötetet *Ormos Mária* állította össze.

Intézeti viták, munkaértekezletek

Hegyi Klára „Török berendezkedés Magyarországon” c. kandidátusi disszertációjának munkahelyi vitáját a Kora Újkori Osztály rendezte.

Makkai László „Uradalom és parasztgazdaság a feudalizmusban” címmel tartott vitareferátumot a Középkori Osztály rendezésében.

Munkatársaink részvétele hazai tudományos rendezvényeken

„Az oszmán birodalom és a Levante-kereskedelem” címmel tartott előadást *Hóvári János* január 14-én a Kőrösi Csoma Társaságban.

„A nemzeti-nemzetiségi kérdés történelmi megvilágításban” címmel *Pach Zsigmond Pál* akadémikus tartott előadást a Magyar Nemzeti Bank elméleti értekeletén.

Január 15-én emlékülést rendezett az Intézet *Otto Bauer* születésének 100. évfordulója alkalmából. A megnyitót *Mucsi Ferenc* tartotta. *Niederhauser Emil* „Otto Bauer és a történelem nélküli nemzetek”, *Jemnitz János* „Bauer és a II. Internationálé, az imperiaлизм, háború és az orosz forradalmak (1910—1917)”, *Benke Judit* „Az osztrák—német sajtó a 100. évfordulón”, *Hajdu Tibor* „Bauer és a Szovjetunió”, ill. „Bauer és az osztrák nemzeti kérdés”, *Ormos Mária* „Bauer és a faszizmus”, *Jemnitz Kákos* „Bauer és a szociáldemokrata baloldal új tájékozódása, programja (1934—1936)” címmel tartott előadást.

Batthyány Lajos születésének 175. évfordulója tiszteletére tudományos ülésszakot rendezett az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara február 10—11-én. Az ülésszakon *Zimányi Vera* „A Batthyány család hagyományai” címmel tartott előadást.

Az Intézet Újkori és Legújabbkori Történeti Osztálya emlékülést rendezett március 31-én *Jászi Oszkár* halálának 25. évfordulója alkalmából. Az elnöki megnyitót *Lackó Miklós* mondta. Előadást tartottak még az Intézet részéről: *Mucsi Ferenc* „Jászi és a magyar demokrácia programja”, *Hanák Péter* „Demokrácia és nemzetiség Jászinál”, *Hajdu Tibor* „Jászi és a Kisantant”, *L. Nagy Szuzsa* „Az emigráns Jászi és a hazai ellen-

zék”, *Varga F. János* „Jászi antifaszizmusa” és *Litván György* „Jászi Amerika és Magyarország között” címmel.

Spira György „Batthyány Lajos” címmel tartott előadásokat március 18-án Szombathelyen a História-klub rendezésében, április 15-én Szegeden a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán, május 5-én pedig Pécsen a Magyar Történelmi Társulat Dél-dunántúli Csoportjában.

„Az abszolút monarchia keletkezésének problémája Nyugat- és Kelet-Európában” címmel *Pach Zsigmond Pál* előadást tartott az ELTE Történelmi Tanszékesoportja rendezésében március 24-én.

Március 31-én a Magyar Történelmi Társulat tanári továbbképző előadássorozatában „A negyvennyolcas magyar forradalom vitatott kérdései” címmel *Spira György* tartott előadást.

„Mezőgazdaságunk szocialista átszervezése” címmel előadói konferenciát rendezett a TIT Történelmi Választmánya és budapesti történelmi szakosztálya április 14-én, ahol *Orbán Sándor* „A parasztság társadalmi minőségének átalakulása” címmel tartott előadást.

„A liberális-racionális világkép válsága” címmel tartott előadást *Hanák Péter* Debrecenben április 26-án a „Történelemtanítás és a természettudományok tanítása” témakörben megrendezett országos konferencián.

„Társadalomtudomány és szellemi élet a harmincas években” címmel tartotta tudományos ülést az MTA Filozófiai és Történettudományok Osztálya május 3–4-én. *Lackó Miklós* „Reform vagy sziget” és *Kosáry Domokos* „Történeszek és irányzatok: emlékezés” címmel tartott előadást.

Kodály Zoltán születésének 100. évfordulója alkalmából emlékülést rendezett az MTA Elnöksége, I. Osztálya és a Zenetudományi Intézete májusban. *Tilkovszky Loránt* „Kodály Zoltán a Magyar Tudományos Akadémia élén (1946–1949)” címmel tartott előadást.

Az Intézet részéről *Klaniczay Gábor* vett részt és „Az előítélet obszcén folklorja. A középkori orgiavádak nyomában” címmel tartott előadást Balatonalmádiban az „Erosz a folklórban” címmel rendezett tudományos konferencián.

Májusban Rimai János-ülésszakot rendeztek Keszthelyen. Az Intézet részéről *Barta Gábor*, *Benda Kálmán*, *Petneki Áron* és *R. Várkonyi Ágnes* vett részt.

Az MSZMP Politikai Főiskola, az MSZMP KB Párttörténelmi Intézete és az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete tudományos ülést rendezett a Magyar Szocialista Munkáspárt 1957 júniusi országos értekezletének 25. évfordulója alkalmából május 27–28-án. Az ülésen *Orbán Sándor* „Új feltételek — megújult agrárpolitika” címmel tartott előadást.

Tudományos tanácskozást rendeztek Egerben június 16–18-án „Történelem és közgondolkodás” címmel. Bevezetőt *Pach Zsigmond Pál* tartott „Történelem és közgondolkodás” címmel. Az Intézet munkatársai közül előadást tartott még *Glatz Ferenc* „A közgondolkodás történelmi elemei. A tudomány és a köznapi történelemfelfogás”, *Hanák Péter* „Társadalom és politikai kultúra Magyarországon”, *Juhász Gyula* „Magyarország második világháborús részvétele a nemzeti köztudatban”, *Orbán Sándor* „A felszabadulás nemzeti közgondolkodásunkban 1944–1945” címmel. Zárszót *Pach Zsigmond Pál* mondott.

Június 28. és július 7. között Keszthelyen rendezte a Magyar Történelmi Társulat és az Országos Pedagógiai Intézet hagyományos nyári akadémiaját a történelemtanárók részére. *Pach Zsigmond Pál* „Rendiség és abszolútizmus Nyugat- és Kelet-Európában”, *Kosáry Domokos* „Művelődés a XVIII. században”, *Ormos Mária* „A fasizmus és a Népfőnt a két világháború között”, *Ránki György* „Hitler és Kelet-Európa a II. világháborúban” címmel tartott előadást.

„A második jobbagység. Magyarország gazdasági-társadalmi fejlődésének fő vonalai a XVI–XVIII. században” címmel tartott előadást *Pach Zsigmond Pál* Debrecenben az amerikai egyetemi hallgatók számára rendezett tudományos előadássorozat keretében július 22-én.

„Megjegyzések a legkorábbi magyarországi nagyolvasztók tipológiájához (1650–1750)” címmel tartott előadást *Heckenast Gusztáv* Veszprémben a II. Íparrégészeti Tanácskozáson, augusztus 10-én.

Heckenast Gusztáv volt az elnöke a Veszprémben tartott II. Nemzetközi Kézműves-ipartörténelmi Szimpózium plenáris üléseinek és a kerekasztal-beszélgetésnek.

„Nagy Lajos bárói” címmel tartott előadást *Engel Pál* Székesfehérvárott szeptember 13-án a nemzetközi Anjou-konferencián.

Giuseppe Garibaldi halálának 100. évfordulója alkalmából tudományos ülésszakot rendezett a Hadtörténelmi Intézet és intézetünk. Az ülésszakon *Hanák Péter* és *Kosáry*

Domokos vett részt. Az évfordulóhoz kapcsolódóan „Garibaldi-emlékek Magyarországon” címmel kiállítást rendeztek a Hadtörténeti Múzeumban. A kiállítást *Kosáry Domokos* nyitotta meg, előadását „Garibaldi és Magyarország” címmel tartotta.

A Magyar Pedagógiai Társaság Neveléstörténeti konferenciát rendezett októberben. A konferencián *Kosáry Domokos* „Művelődéstörténet és neveléstörténet” címmel tartott előadást.

„Magyarországi végvárak” címmel rendeztek tudományos tanácskozást Noszvajon októberben. Intézeti résztvevők voltak: *Benczédi László* „Végváriak életviszonyai a XVII. században”, *Hegyi Klára* „A várak feladatai a törökök magyarországi berendezkedésében”, *Szakály Ferenc* „Végvár és hódoltság” és *Tóth István György* „A végvár árnyékában”.

Országos elméleti tanácskozást rendeztek Kecskeméten november 24—26 között „A szocialista átalakulás jellemzői falun” címmel. *Orbán Sándor* „A parasztság és a parasztpolitika átalakulása a szocialista átszervezéssel” címmel tartott előadást.

Az MTA Középkori Munkabizottságában tartott beszámolót december 9-én *Engel Pál* a schallaburgi tudományos konferenciáról. Előadását „Mátyás király és a reneszánsz” címmel tartotta.

A Gazdaságtörténeti Műhelyszeminárium keretében „Az üzemtörténetírás helyzete és problémái” címmel tartott előadást majd vitát vezetett *Incze Miklós*.

Nemzetközi kapcsolataink

A Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság Büro-ülését Párizsban rendezte január 7—10 között, ahol a soronkövetkező, VIII. kongresszus előkészítését tárgyalták meg. Az ülésen *Pach Zsigmond Pál* és *Ránki György* is részt vett.

Bécs török ostromának 300. évfordulója alkalmából a bécsi egyetem Kelet-Délkelet-Európa-kutató Intézetében tartott előadást *Benda Kálmán* „Az 1683-as év és Magyarország” címmel, január 28-án.

Mucsi Ferenc és *Szász Zoltán* vett részt Moszkvában „A közép- és délkelet-európai országok társadalmi struktúrája” c. többoldalú célprogram alakuló ülésén.

„Vallási ellentétek és a türelem a XVI—XVIII. századi történelemben” címmel nemzetközi konferenciát rendeztek Párizsban február 23—26 között. Az Intézet részéről *Benczédi László* „Vallás és politika a XVII. század végi Magyarországon”, *Benda Kálmán* „A vallási türelem eszméi a XVI. századi magyar országgyűléseken”, *Makkai László* „Vallási ellenállás” címmel tartott előadást.

Olasz—Magyar Tudományos Napokat rendeztek Budapesten március 2—4. között. A IV. szekcióban tartott előadást *Barta Gábor* „La structure du pouvoir en Hongrie à la fin du Moyen Age” címmel.

Visegrád adott otthont a CIBAL Nemzetközi Oszmanisztikai Szemináriumának márciusban. *Hegyi Klára* két előadást tartott „A rendkívüli állami adók” és „Seriát és kánun, jogszolgáltatás a kádi hivatali hatásköre” címmel, *Hóvári János* „A kereskedelem- és ártörténet forrásai a 15—16. századi oszmán birodalomban” címmel tartott török nyelvű előadást.

Áprilisban „Lukács-problémák” címmel tartott előadást *Lackó Miklós* a Connecticut University (USA) Német Tanszékén.

Puskás Julianna „Emigration to the United States before the First World War” címmel tartott előadást Bloomingtonban az Indiana University rendezésében.

Ugyancsak Bloomingtonban tartott előadást *Glatz Ferenc* „Kelet-nyugat kérdése a magyar történetírásban” illetve „Trianon és a magyar történetírás” címmel.

Glatz Ferenc és *Lackó Miklós* részt vett az április 4—7 között Bloomingtonban rendezett Bartók szimpóziumon. *Glatz Ferenc* „Politikai ideológia, társadalom és művészeti alapelvek a fiatal Bartók munkásságában”, *Lackó Miklós* „Bartók Béla intellektuális környezete” címmel tartott előadást.

Bukarestben tartotta soronkövetkező ülését a Román—Magyar Történelem- és Kultúra Bizottság. *Szász Zoltán* „A polgári állami berendezkedés kialakulása Kelet-Európában” címmel referátumot tartott, *Vörös Károly* „A magyar polgári állam kezdetei” című előadását pedig felolvasták az ülésen.

Pach Zsigmond Pál és *Makkai László* vett részt áprilisban a Datini-alapítvány rendezésében tartott Gazdaságtörténeti Tanulmányi Héten Pratóban. A rendezvényeket „A harmadik szektorban folytatott tevékenységek megjelenése a történelemben a XII—XIII. században” témakörben tartották.

Az Indiana University Bloomington rendezésében „Erdély története” címmel kollokviumot tartottak április 27—28-án. Az Intézet részéről *Mucsi Ferenc* és *Szász Zoltán* vett részt.

„Die Entstehung des ungarischen Städtewesens” címmel előadást tartott Münchenben *Szűcs Jenő* a müncheni egyetem és a Südost-Institut München felkérésére.

New Yorkban a Brooklyn College által rendezett „War and Society” nemzetközi konferencián vett részt *Mucsi Ferenc* és *Szász Zoltán* május 3—5 között. *Mucsi Ferenc* „A magyar társadalom az első világháború idején” címmel tartotta felszólalását, *Szász Zoltán* pedig „A magyar királyi honvédség megteremtése és a Honvédelmi Minisztérium szervezetének kialakítása 1867—1873” címmel referátumát.

Kosáry Domokos „Garibaldi et l’émigration hongroise” címmel tartott előadást Rómában a május 28—június 4 között megrendezett Nemzetközi Garibaldi konferencián.

A szocialista országok tudományos akadémiái társadalomtudományi alelnökeinek értekezletét Berlinben rendezték meg május 17—22. között, ahol *Pach Zsigmond Pál* „Társadalmi törvényszerűség és nemzeti sajátosság” címmel tartott előadást.

„A Duna gazdasági, politikai, kulturális jelentősége” volt a címe annak a nemzetközi szimpóziumnak, melyet az ausztriai Melkben rendeztek. *Hanák Péter* „Die Donau in der ungarischen öffentlichen Meinung” címmel tartott előadást.

Június 4—5-én Mainzban, az Institut für Europäische Geschichte Tudományos Tanácsának ülésén vett részt *Ránki György*.

Június 9-én az Osztrák Kultúrtörténeti közösen szimpóziumot rendezett az Intézet „Die österreichisch-ungarischen Beziehungen in der Zeit der Ersten Republik” címmel. Elnöki megnyitót *Kerekes Lajos* mondott. Az intézeti munkatársak közül *Jemnitz János* „Widerhall der Probleme der österreichischen Arbeiterbewegung der 30-er Jahre in den ungarischen sozialdemokratischen Publikationen”, *Kerekes Lajos* „Die Protokolle von Venedig und die Beilegung des Burgenland-Konfliktes zwischen Österreich und Ungarn”, *Tilkovszky Loránt* „Die österreichische Haltung zur Nationalitätenpolitik Ungarns in der Zwischenkriegszeit” címmel tartott előadást.

A mogersdorfi Nemzetközi Kultúrtörténeti Szimpóziumon tartott előadást *Vörös Károly* „Erzherzog Joseph Anton, Palatin des Königreichs Ungarn” címmel júliusban.

Eric Hobsbawm 65. születésnapja tiszteletére nemzetközi konferenciát rendeztek Cambridge-ben. A konferencián *Hanák Péter* „Problems of the Jewish assimilation in the Habsburg-Monarchy” címmel tartott előadást.

A VIII. Nemzetközi Gazdaságtörténeti Kongresszus színhelye Budapest volt augusztus 16—20 között. Elnöke *Pach Zsigmond Pál*, főtítkára *Pierre Jeannin*, a szervezőbizottság titkára *Ránki György* volt. A különböző szekciókban szekcióelnökként, vitavezetőként és előadásokkal ill. referátumok tartásával *Granasztói György*, *Györffy György*, *Hanák Péter*, *Heckenaust Gusztáv*, *Incze Miklós*, *Katus László*, *Kolossa Tibor*, *Lackó Miklós*, *Makkai László*, *L. Nagy Zsuzsa*, *Niederhauser Emil*, *Orbán Sándor*, *Puskás Julianna*, *Ránki György*, *Rényi Zsuzsa*, *Sándor Pál*, *Szakály Ferenc*, *Szűcs Jenő*, *Teke Zsuzsa*, *R. Várkonyi Ágnes*. *Vörös Antal*, *Vörös Károly* és *Zimányi Vera* vett részt.

Augusztus 23—30. között rendezték meg az I. Amerikai—magyar történész konferenciát Budapesten. A megnyitót *Ránki György* tartotta. *Hanák Péter* „Historical stages and conflicts of the ethnic assimilation in Hungary”, *Puskás Julianna* „The conflicts of adaptation of the Hungarian emigrants in America”, *Vörös Károly* „The America-image of the Hungarian mass culture of the turn of the century” címmel előadást, *Lackó Miklós* „Szellemi megújulás és új folklorizmus” címmel korreferátumot tartott. A konferencia zárszavát *Hanák Péter* mondta.

A 18. Nemzetközi Munkásmozgalomtörténeti Konferenciát Linzben tartották szeptember 14—18. között, melyen *Jemnitz János* és *Mucsi Ferenc* is részt vett. Mindketten korreferátumot tartottak.

Ránki György szeptember 17—20. között Párizsban volt a Comité International des Sciences Historiques közgyűlésén.

„Erdély a két világháború között” címmel rendezett tudományos ülészakot a münsteri egyetem. *Tilkovszky Loránt* „Erdély nemzetiségei és a weimari Németország diplomáciája” címmel tartott előadást.

Az NDK—Magyar Történész Vegyesbizottság 1982. évi ülését szeptemberben Nyíregyházán tartotta, ahol *Barta Gábor*, *Benda Kálmán* és *Makkai László* tartott előadást.

Az Accademia Nazionale Delle Scienze Della Dei XL alapításának 200. évfordulója alkalmából tudományos ülést rendeztek Rómában szeptember 20—23 között, ahol *Pach Zsigmond Pál* „A Magyar Tudományos Akadémia szervezeti felépítése és múltjának rövid áttekintése” címmel tartott előadást.

„Andreas Baumkircher und seine Zeit” címmel nemzetközi konferenciát rendeztek Stadt Schlaining-ben szeptember 23—25. között. A konferencián *Engel Pál* is részt vett és „Quellen zu Andreas Baumkircher im Ungarischen Staatsarchiv” címmel előadást tartott.

Bad Homburgban rendeztek nemzetközi tanácskozást szeptember 29—október 2 között. „A nemesség a polgári korszakban 1780—1860” címmel. „A nemesség szerepe az államban és a társadalomban” altéma vitavezetője *Niederhauser Emül* volt.

Györffy György a Nemzetközi Diplomatikai Bizottság alelnökeként októberben a Bizottság Zaragosában tartott kongresszusán vett részt.

Hanák Péter „The embourgeoisement of the Hungarian nobility in the 19th century” címmel tartott előadást Washingtonban az AAASS által októberben rendezett nemzetközi konferencián.

A salzburgi egyetem meghívására előadást tartott *Vörös Károly* az egyetem hallgatóinak „Die Haupttendenzen der grossstädtischen Massenkultur mit besonderer Berücksichtigung Budapests im Zeitalter des Dualismus” címmel október 11-én.

Ugyancsak a salzburgi egyetemen tartott előadást *Stier Miklós* októberben „Zur Erforschung der lokalen Machtelite” címmel.

„Központi városok és környező vidékük Közép-Európában az iparosodás folyamatában” címmel nemzetközi konferenciát rendeztek Freiburgban október 10—15 között. A magyar történész delegáció tagjai voltak *Stier Miklós*, *Szász Zoltán*, *Tilkovszky Loránt*, *Vörös Károly*.

A Magyar-Szovjet Történész Vegyesbizottság 1982. évi ülését Novoszibirszkben rendezték „Ural-altajisztika. Régészet, nyelv, kultúra” címmel. Intézetünket *Mucsi Ferenc* képviselte.

Október 18—20 között nemzetközi kollokviumot rendezett az Indian University Bloomington „War and Social Changes in Hungary” címmel. *Hajdu Tibor* „The role of the army in Hungarian society”, *Hanák Péter* „Hungarian war aims”, *Ránki György* „Hungarian society — East European society”, *Szabó Dániel* „Opposition and the war in Hungary” és *Vida István* „Second world war and changes in society” címmel tartott előadást.

Pach Zsigmond Pál, *Engel Pál*, *Petneki Áron* és *Szücs Jenő* vettek részt a Schallaburgban október 18—21 között. „Mathias Corvinus und die Renaissance in Ungarn” címmel rendezett tudományos konferencián.

A pittsburgi Duquesne University rendezésében „History Forum” címmel egyetemi napokat rendeztek október 21—23. között. Intézeti előadók voltak: *Hajdu Tibor* „The officer corps of the Horthy-army their social background and social status”, *Hanák Péter* „The Danubian patriotism of Oscar Jászi; Utopia of prediction?”, *Szabó Dániel* „Austria—Hungary's war aims against Serbia” és *Vida István* „United States foreign policy toward Hungary in closing years of World War II.”

November 2—7 között konferenciát rendezett Velencében a Fondazione G. Cini „Popolo, nazione e storia nella cultura italiana e ungherese fra la rivoluzione francese e la „Primavera dei Popoli” 1789—1850” címmel. A konferencián *Hanák Péter* „Inborghesimento della nobilita ungherese nel periodo dell Risorgimento” címmel tartott előadást.

„Partecipolitik und Nationalitätenfrage in Ungarn 1861—1914” címmel tartott előadást *Szász Zoltán* a mainzi Gutenberg Egyetemen novemberben.

Novemberben tartotta meg ülését Budapesten az Osztrák—Magyar Történész Vegyesbizottság. Intézeti előadók voltak *Jemnitz János*, *Kosáry Domokos* és *Tilkovszky Loránt*.

Benczédi László „Wesselényi Ferenc nádorsága (1655—1667) és a török veszély” címmel tartott előadást a bécsi Bolgár Kutatóintézetben a „Török háborúk a XVII. században” címmel rendezett nemzetközi konferencián.

A gráci egyetem meghívására „Forschungsprobleme der städtischen Massenkultur an der Wende vom 19. zum 20. Jahrhundert” címmel tartott előadást *Vörös Károly* az egyetemi hallgatóknak december 14-én.

*

Hans Joachim Schleier a lipcsei egyetem professzora, a Nemzetközi Historiográfiai Bizottság főtítkára április 23-án „Die Probleme des Historismus” címmel előadást tartott az Intézetben.

„Die Arbeiterbewegung zur Zeit des Ständestaates” címmel tartott előadást Prof. Dr. *Herbert Steiner*, a Dokumentationsarchiv des Österreichischen Widerstandes főmunkatársa május 14-én az Intézetben.

Alexander Rabinowitch, az Indiana Egyetem Bloomington Orosz- és Kelet-Európa Intézetének igazgatója „Az 1917-es orosz forradalmak” címmel tartott előadást június 4-én intézetünkben.

A Csehszlovák és a Magyar Tudományos Akadémia közötti egyezmény keretén belül 2 hét—2 hónapos tanulmányúton jártak *Bessenyei József, Granasztói György, Sz. Gyivicsán Mária és Solymosi László*.

Egyezményes tanulmányúton jártak Romániában *R. Várkonyi Ágnes* és *Romsics Ignác*, Kolozsvárot folytattak kutatásokat.

Egyesült Államok-beli és kanadai kutatóúton járt IREX ösztöndíjjal *Puskás Julianna* január 4. és július 14. között.

Erdély társadalom- és gazdaságtörténete a 18—19. században témakörben Ausztriában kutatótt *Miskolczy Ambrus* ez év februárjában.

Tíz napig volt a münsteri egyetem Néprajzi Tanszékének vendége *Zimányi Vera*, ahol a számítógép-alkalmazási munkálatokat tanulmányozta.

Kéthónapos tanulmányúton járt Svédországban *Heckenast Gusztáv* február—áprilisban.

A Paris École des Hautes Études en Sciences Sociales meghívására Franciaországban járt *Makkai László*, ahol előadásokat tartott és kutatásokat folytatott.

Egyhetes tanulmányúton volt Bécsben *Borsosné Zétény Angéla* májusban, az egyetemi könyvtárban.

Egyezményes kutatóúton járt Jugoszláviában *R. Várkonyi Ágnes*, az 1686—1711 közötti időszak társadalom- és politikátörténetére vonatkozó levéltári anyag tanulmányozása céljából.

Angliában járt 3 hetes tanulmányúton *Juhász Gyula*, ahol levéltári kutatásokat folytatott a két világháború közötti időszak brit—magyar kapcsolatairól.

Orbán Sándor az NDK-ban járt tanulmányúton, a kéthetes út alatt Közép- és Kelet-Európa jelenkori agrárfejlődését kutatta.

Franciaországban és az NSZK-ban egyezményes kutatóúton volt *Ormos Mária* szeptember 1. és nov. 29. között.

A Friedrich Ebert Stiftung ösztöndíjával két hónapot töltött az NSZK-ban *Szász Zoltán*.

Barta Gábor, Katus László, Lútván György és *Váradai László* az MTA-EHESS egyezmény keretében 1 hónapot, ill. 6 hetet töltött levéltári kutatásokkal Franciaországban.

Adám Magda kéthónapos kutatóúton járt Angliában október—decemberben. Ez idő alatt előadásokat tartott és szemináriumot vezetett az oxfordi St. Hilda's College-ban „Közép- és Délkelet-Európa a két világháború között” és „A nagyhatalmak közép- és délkelet-európai politikája” témakörben.

Egyezményes tanulmányutat tett a Szovjetunióban *Bóka Éva*, kutatásokat folytatott a Magyar—orosz történelmi kapcsolatok a XVIII. században témában.

1—1 hónapos egyezményes tanulmányúton volt Olaszországban *Györffy György* és *Spira György*.

NKI-ÖOSI egyezményes tanulmányúton Ausztriában folytatott kutatásokat *Romsics Ignác* Bethlen István bécsi éveire vonatkozóan.

Jászi Oszkár irat- és levélhagyatékát tanulmányozta *Lútván György* az Egyesült Államokban, az Indiana University Bloomington meghívásos tanulmányútja keretében november 1. és 1983. január 1. között.

Az 1646—47. évi pozsonyi országgyűlésre vonatkozó forrásanyagot kutatta *Bessenyei József* Ausztriában egyezményes tanulmányút keretében november 8—22 között.

December 4—6. között Münchenben volt *Hanák Péter* a Südosteuropa-Gesellschaft ünnepi közgyűlésén, abból az alkalomból, hogy a Társaság levelező tagjává választották.

Két-két hetes kutatóútra érkezett Magyarországra Angliából *John Leslie* és *Robin F. Okey*, mindketten az Osztrák—Magyar Monarchia történetére vonatkozó kutatásokat folytattak.

Egyezményes tanulmányutak keretében folytattak kutatásokat Magyarországon *V. V. Kovalj, V. I. Matuzova, E. K. Vjazenszkaja, Sz. L. Tyihvinszkij* és *B. J. Zselickij* a Szovjetunióból.

Scott M. Eddie, az University of Toronto gazdaságtörténész professzora kéthónapos tanulmányútra érkezett Magyarországra júniusban.

1983. január 1.—december 31.

Kosáry Domokos akadémiai levelező taggá választása alkalmából székfoglaló előadását „Magyarország Európa újkorai nemzetközi rendszerében” címmel április 14-én tartotta.

Ránki György rendes tag május 24-én tartotta akadémiai székfoglaló előadását „Mozgástér és kényszerpálya (A Duna-völgyi kis országok és a nemzetközi politika 1919—1945)” címmel.

Disszertáció-védés

Puskás Julianna „A kivándorló magyarok az Egyesült Államokban 1880—1940” címmel decemberben védte meg doktori értekezését.

Új könyvek

Barta Gábor „A Sztambulba vezető út 1526—1528” c. könyvét a Magvető Kiadó jelentette meg a Gyorsuló idő sorozatban.

Benczédi László szerkesztésében, az Akadémiai Kiadónál látott napvilágot „A Thököly-felkelés és kora” c. tanulmánykötet.

Szekfü Gyula „Forradalom után” c. munkáját a Gondolat Kiadó adta ki. A sajtó alá rend., bevezető tanulmány és jegyz. *Glatz Ferenc* munkája.

„Die Habsburger. Ein europäisches Phänomen” címmel jelent meg *Niederhauser Emil* és *Gonda Imre* monográfiája a Corvina Kiadónál.

A Magvető Kiadó Gyorsuló idő sorozatában látott napvilágot *Gyáni Gábor* „Család, háztartás és a városi eseléség” c. munkája.

A Studia Historica sorozat 186. köteteként az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg *Györffy György* munkája „Wirtschaft und Gesellschaft der Ungarn um die Jahrtausendwende” címmel.

Jászi Oszkár „A Habsburg-Monarchia felbomlása” c. munkája második kiadásban jelent meg a Kossuth Kiadónál. A kötethez *Hanák Péter* „A kelet-közép-európai nyomorúság okairól. Egy dunatáji hazafi testamentuma” címmel írt előszót.

Ugyancsak a Kossuth Kiadónál jelent meg *Juhász Gyula* könyve „Uralkodó eszmék Magyarországon 1939—1941” címen.

Henri Pirenne „A középkori gazdaság és társadalom története” c. munkáját a Gondolat Kiadó adta ki. A jegyzeteket, a bibliográfiai kiegészítéseket, ill. a szerzőről szóló életrajzot *Katus László* készítette.

Kosáry Domokos „Művelődés a XVIII. századi Magyarországon” című kötete második kiadásban jelent meg az Akadémiai Kiadó gondozásában.

Makkai László munkája „A reneszánsz világa” címmel 3. kiadásban látott napvilágot a Móra Kiadónál.

L. Nagy Zsuzsa monográfiája a „The Liberal Opposition in Hungary 1919—1945” az Akadémiai Kiadónál jelent meg. A kötet a Studia Historica 185. köteté.

A *Niederhauser Emil* szerkesztette „Kelet-Európa 1789—1900” Új- és legújabbkori egyetemes történeti szöveggyűjtemény 4. köteté 3. kiadásban a Tankönyvkiadónál jelent meg.

Az Akadémiai Kiadó gondozásában adták ki *Tokody Gyula—Niederhauser Emil* „Németország története” c. munkáját, 2. kiadásban.

Sz. Ormos Mária „Padovától Trianonig 1918—1920” c. munkája a Kossuth Kiadó közreadásában jelent meg.

New Yorkban, a Columbia University Press 'East European Monographs' sorozat CXLI. köteteként jelent meg *Ránki György* „Economy and Foreign Policy. The Struggle of the Great Powers for Hegemony in the Danube Valley, 1919—1939” c. munkája.

A Tények és tanúk sorozatban jelent meg, *Ránki György* bevezetésével, szerkesztésében, jegyzeteivel és válogatásában a „Hitler 68 tárgyalása 1939—1944. Hitler Adolf tárgyalásai kelet-európai államférfiakkal. I—II. köt.” c. munka.

Második kiadásban jelent meg az Akadémiai Kiadónál a négykötetes „Magyarország történeti kronológiája” I. köteté, „A kezdetektől 1526-ig”. A sorozat főszerkesztője *Benda Kálmán*. A kötet szerkesztője *Solymosi László*, szerzői: *Engel Pál*, *Solymosi László*, *Szakály Ferenc* és *Teke Zsuzsa*.

A budapesti Akadémiai Kiadó és a wiesbadeni Steiner Verlag közös kiadásában látott napvilágot *Somogyi Éva* köteté „Von Zentralismus zum Dualismus. Der Weg der österreichischen Liberalen zum Ausgleich 1861—1867” címmel.

Spira György „Négy magyar sors” című könyve a Magvető Kiadó gondozásában jelent meg.

Az Európa Kiadó Bibliotheca Historica sorozatában jelent meg *Szakály Ferenc* tanulmányával *Szigetvári Csöbör Balázs* „Török miniatúrái”.

Szűcs Jenő „Vázlat Európa három történeti régiójáról” c. munkája a Magvető Kiadó Gyorsuló idő sorozatában jelent meg.

Második, javított kiadásban jelent meg a „Magyarország története tíz kötetben” 5. kötete, szerkesztője *Vörös Károly*. Intézeti szerzők: *Benda Kálmán, Miskolczy Ambrus* és *Vörös Károly*.

„Lepanto 1571” címmel jelent meg *Zimányi Vera* munkája a Móra Kiadónál.

Intézeti viták, munkaértekezletek

Barta Gábor kandidátusi disszertációjának munkahelyi vitáját a Középkori Osztály rendezte meg májusban. A dolgozat címe „A középkori magyar királyság utolsó évei” volt.

Az Intézet 'XVII. század munkaközössége' rendezésében október 17-én *Benda Kálmán* „Levéltári kutatások a moldvai csángók történetére” és *Tóth István György* „Beszámoló a csángó-kutatásról” címmel hangzott el előadás.

Munkatársaink részvétele hazai tudományos rendezvényeken

Az MTA Művelődéstörténeti Bizottságának tudományos ülésén „A művelődéstörténet mai irányzatai” címmel *Hanák Péter* tartott előadást.

Az MSZMP KB Párttörténeti Intézete, Politikai Főiskolája és Társadalomtudományi Intézete tudományos tanácskozást rendezett „A fasizmus ideológiájáról. A fasizmus néhány ideológiai kérdése” címmel február 24–25-én. A tanácskozáson *Incze Miklós* „Válság és fasizmus” címmel tartott előadást.

Kosáry Domokos „Újabb történeti kutatások a XVIII. századról” címmel tartott előadást a Magyar XVIII. századi Társaságban március 3-án.

Spira György a gödöllői Művelődési Ház meghívására „Magyarország polgári átalakulása” címmel tartott előadást március 14-én.

Az Egyetemi és Főiskolai Ifjúsági Napok rendezvényeinek keretében a „Polgári fejlődés és nemzettudat” címmel tartott előadást *Kosáry Domokos*.

„Liberális reformirányzat a kiegyezés után” címmel tartott előadást *Hanák Péter* a Magyar Politikatudományi Társaság ülészakán. Ezt követően a Társaság Politikaelmélet és Politikátörténeti Szakosztálya alakuló ülésén *Mucsi Ferenc* „Szendé Pál” címmel tartott előadást március 25-én.

„A köznemesség társadalomtörténete a XVII. században” címmel rendeztek konferenciát Szécsényben április 6–8 között. *Benda Kálmán* „A magyar köznemesség iskolázottsága és műveltsége a 16–17. században”, *Tóth István György* „Szabadosok és kiskörműesek”, *Nagy József Zsigmond* „A birtokos nemesség közjogi szempontjai a kassai országgyűlésen 1682-ben” címmel tartott előadást.

Ülészakot rendeztek Szombathelyen „Vas megye 1848-ban” címmel. A megnyitó előadást *Kosáry Domokos* tartotta április 11-én.

A szegedi József Attila Tudományegyetem tudományos ülést rendezett *Wittman Tibor* professzor születésének 60. évfordulója emlékére, április 11-én. *Makkai László* „Wittman Tibor tudományos életműve” címmel tartott előadást.

„Reformáció és népi hitvilág Magyarországon” címmel tartott előadást *Makkai László* a Néprajzi Társaságban április 18-án.

Az Írószövetség Műfordítói Szakosztályának meghívására „Széchenyi és naplója” címmel előadást tartott *Kosáry Domokos* április 20-án.

Az ELTE Bölcsészettudományi Kara, Eötvös József Kollégiuma és az Eötvös József Kollégium Baráti Köre Szekfű Gyula születésének 100. évfordulója alkalmából tudományos ülést tartott április 21-én. *Glatz Ferenc* „Nemzeti történetíró, konzervatív polgár” címmel tartott előadást.

„Történeti antropológia” címmel tudományos ülészakot rendezett a Néprajzi Kutató Csoport április 18–19-én. A konferencián *Gyáni Gábor* „A polgári család hatalmi dinamikája a klasszikus liberalizmus korában”, *Hanák Péter* „A polgári lakáskultúra szakaszai” és *Vörös Károly* „Látvány és mentalitás a napisajtó képanyagában a 19. század második felében” címmel tartott előadást.

Pach Zsigmond Pál „Magyar Marx-évfordulók” címmel tartott előadást április 27-én a Magyar Tudomány Akadémia Marx emlékülésén.

Az MSZMP KB Párttörténeti Intézete, az MTA Történettudományi Intézete és a Magyar Történelmi Társulat „Marx és a történelem” címmel tudományos ülészakot rendezett május 20-án, Marx születésének 165. és halálának 100. évfordulója alkalmából.

Intézetünk részéről előadást tartottak: *Glatz Ferenc* „Marx és a történettudomány”, *Ránki György* „Közgazdaság és történetiség Marx gondolkodásában”, *Makkai László* „Marx és Engels a feudalizmusról”, *Pach Zsigmond Pál* „Marx és Engels az abszolút monarchiáról”, *Incze Miklós* „Marx és Engels a polgári forradalmakról”, *Jemnitz János* „Marx és a nyugat-európai munkásmozgalom”, *Niederhauser Emil* „Marx a kelet-európai fejlődésről”, *Mucsi Ferenc* „Marx, Engels és a munkásmozgalom az Osztrák–Magyar Monarchiában”. A zárót *Pach Zsigmond Pál* mondta.

A Magyar Levéltárosok Egyesületének szakmai továbbképző sorozatában három előadást tartott *Vörös Károly*, Budapest bűnözése; Budapest sportja; Budapesti szabadkőművesség” címmel május–júniusban. Az egyházi levéltárosok szakmai továbbképző tanfolyamán pedig „Egyházi levéltárak és a történettudomány” címmel.

Pach Zsigmond Pál mondott beszédet Szekfű Gyula emléktáblájánál Székesfehérvárott május 24-én, születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett Szekfű Gyula emlékülés keretében.

A Magyarországi Lengyelek Bem József Egyesülete Sobieski János emléklést rendezett májusban. Kollégáink közül *Bencsédi László* „Magyarország 1683-ban” és *Nagy József Zsigmond* „Erdély és Lengyelország kapcsolatai a felszabadító hadjáratok idején” címmel tartott előadást.

Május 31-én a KISZ Központi Iskoláján „Hazafiság és internacionalizmus történet-szemléletünkben” címmel előadást tartott *Pach Zsigmond Pál*.

Szekfű Gyula születésének 100. évfordulója alkalmából tudományos ülésszakot rendezett az Intézet július 4-én. *Pach Zsigmond Pál* „Kontinuitás és diszkontinuitás Szekfű Gyula történet-szemléletében”, *Kosáry Domokos* „Szekfű Gyula a prof. szor”, *Glatz Ferenc*: „Szekfű Gyula, a történetíró”, *R. Várkonyi Ágnes*: „Koraújkori történeti fejlődésünk Szekfű Gyula munkásságában”, *Pamlényi Ervin*: „Szekfű Gyula, a publicista” címmel tartott előadást.

Debrecen adott otthont a Társadalomtudományos oktatási nyári akadémia rendezvényeinek július 8–15 között. A sorozatban *Ránki György* „A gazdasági fejlődés nagy történelmi trendjei” címmel tartott előadást.

„Politics, Society, Mentality, 1919–1939” címmel tartott előadást *L. Nagy Zsuzsa* a Debreceni Nyári Egyetemen az amerikai post-graduate hallgatóknak.

Gyúrfás István emlékezete c. kiskunhalasi emlékülésen „Gyúrfás István és a kunok története” címmel *Győrffy György* tartott előadást.

„Simón Bolívar történelmi jelentősége” címmel tartott előadást *Pach Zsigmond Pál* augusztus 9-én a Simón Bolívar-emlékkiállításon.

Nagycenkén, a Széchenyi István Emlékmúzeumban tartott előadást *Spira György* szeptember 19-én „A Széchenyivel foglalkozó szakirodalom” címmel.

Pach Zsigmond Pál „Nemzeti fejlődés, nemzeti öntudat” címmel tartott előadást a Politikai Főiskolán szeptemberben.

Báthori István erdélyi fejedelem, lengyel király születésének 450. évfordulója alkalmából felolvasó emlékülést rendezett a Magyar Történelmi Társulat, Nyírbátor város Tanácsa, a Debreceni Akadémiai Bizottság és a Báthori István Múzeumi Nyírbátorban szeptember 27-én. Előadást tartott *Benda Kálmán* „Báthori István tervei Magyarország egységének helyreállítására”, *Péter Katalin* „Báthori István erdélyi fejedelem”, *Makkai László* „Báthori István lengyel királysága” és *Petneki Áron* „A magyar–lengyel kapcsolatok a kortársak szemével”.

Solymosi László „Mortuarium” címmel tartott előadást „A középkori latin lexikológia kérdései” címmel rendezett kollokviumon, október 17-én.

Palóczy László születésének 200. évfordulója alkalmából emlékünnepeket rendeztek Miskolcon, október 13-án. *Spira György* „Hont vármegye konzervatív vezetői és a liberális kormányzat 1848-ban” címmel tartott előadást.

Szakály Ferenc „Magyar értelmiség a XVII. század végi hódoltságban” címmel tartott előadást Szegeden, a „Magyar értelmiség a XVII. század végén” témakörben tartott konferenciát októberben.

A Csongrád megyei Levéltári Napok keretében *Barta Gábor* Szentesei tartott előadást október 18-án „Szentese az Árpádok korában” címmel.

Előadást tartott *Benda Kálmán* a Szezei Molnár Albert emlékülésen, október 20-án, címe „Bethlen Gábor művelődési politikája” volt.

Országos elméleti tanácskozást rendezett az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztálya, a Politikai Főiskola és a Művelődési Minisztérium október 20–21-én „A felszabadulás utáni történelem oktatásának feladatai a pártpropagandában és az állami marxizmus–leninizmus oktatásban” címmel. A tanácskozás zárószavát „Jelenkortörténet és közgondolkodás” címmel *Pach Zsigmond Pál* tartotta.

Luther Márton születésének 500. évfordulója alkalmából emlékülést rendeztek Budapesten, december 15-én. *Kosáry Domokos* „Evangélikusok és a művelődés Magyarországon”, *Szücs Jenő* „Forráskritikai kérdések a magyarországi reformáció kezdete körül” címmel tartott előadást.

Juhász Nagy Sándor emlékülés volt Debrecenben, ahol *L. Nagy Zsuzsa* „A Horthy-rendszer liberális ellenzéke és Debrecen” címmel tartott előadást.

„A szocialista nemzet — nemzetiség — nemzettudat” sorozat keretében *Incze Miklós* „Az elleforradalmi rendszer nemzeti ideológiája” címmel tartott előadást.

Nemzetközi kapcsolataink

Moszkvában részt vett „A munkásosztály kialakulása és fejlődése Kelet-Európában” c. kutatási program megbeszélésén *Mucsi Ferenc* és *Szász Zoltán* ez év februárjában. *Jemnitz János* „Marx születésének 100. évfordulója a nemzetközi szocialista sajtóban” címmel tartott előadást Linzben a Marx-évfordulók alkalmából rendezett nemzetközi konferencián.

Bécs 1683. évi ostromáról tartottak nemzetközi konferenciát Saint-Cyr-Coetquidanban márciusban. *Benda Kálmán* „Erdély és Franciaország politikai kapcsolata”, *Beczédi László* „Thököly a francia és a török szövetség között 1677 — 1680” címmel tartott előadást.

A stockholmi Svéd — Magyar Baráti Társaságban tartott előadást *Benda Kálmán* „XII. Károly svéd király és II. Rákóczi Ferenc diplomáciai kapcsolatai” címmel március 23-án.

„Tendences nouvelles et traditionelles dans les recherches historiques en Hongrie” címmel tartott előadást *Kosáry Domokos* április 21-én, a Magyar — Francia Társadalomtudományi Kollokviumon.

Április 15 — 20 között tudományos ülésszakot rendezett Pratóban a Francesco Datini Nemzetközi Gazdaságtörténeti Intézet. Ezen és az Intézet Tudományos Tanácsának ülésén vett részt *Pach Zsigmond Pál*. Az ülésszakon „A Duna szerepe a nemzetközi kereskedelemben a XV — XVIII. században” címmel előadást tartott.

Paviában, április 21 — 23-án a Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság Végrehajtott Bizottság ülésén vett részt *Pach Zsigmond Pál*.

A British Academy vendégeként májusban angliai tanulmányúton járt *Kosáry Domokos*. Az út során előadást tartott „Some Aspects of East-Central-European Nationalisms in the 19th Century” és „Count István Széchenyi, a Pionere of Liberal Reform in Hungary” címmel az University of London rendezésében.

A bécsi egyetem meghívására „Thököly a császár és a szultán között” címmel *Benczédi László* tartott előadást áprilisban.

„First International Conference on Turkie Studies” címmel nemzetközi konferenciát rendezett az Indiana University Bloomington május 19 — 22 között. Intézeti résztvevői és előadói *Hóvári János*, *Katus László* és *Péter Katalin* voltak.

Kerekes Lajos májusban részt vett a Szófiában megrendezésre került UNESCO értekezleten, melyen a tervezett egyetemes kultúrtörténeti összefoglaló mű előkészületeiről tartott felszólalást.

Jemnitz János májusban részt vett a Párizsban rendezett nemzetközi Marx-ülésszakon.

Az I. Magyar — NSZK történész konferencia színhelye Balatonalmádi volt május 28 — 30 között. *Pogány Agnes* „A magyar jóvátétel kérdéséről az 1920-as évek elején” — korreferátum, *Sz. Ormos Mária* „A német külpolitika az 1920-as években”, *Romsics Ignác* „Bethlen és a biztonság Közép-Európában”, *Tilkovszky Loránt* „A weimari Németország külpolitikája és a Duna-medence német kisebbségei” címmel tartott előadást.

Nemzetközi hadtörténeti konferenciát rendeztek júniusban Bécsben. *Borus József* „Moderne Militärtechnik und alte Kriegswaffen in den Türkenkriegen 1663 — 1699” címmel írt előadását a résztvevőknek írásban adták közre.

„Political Economy of Southern Europe” címmel konferenciát rendeztek Párizsban június 7 — 8-án. „Problems of South European Economic Development in the Interwar Period” címmel *Ránki György* tartott előadást.

Június 19 — 21 között Bécsben *Ránki György* részt vett „A II. világháború története nemzetközi bizottsága” közgyűlésén.

A II. világháború utáni korszak kutatásának egyeztetése céljából nemzetközi értekezletet tartottak Berlinben. Itt tartott előadást *Kerekes Lajos* „Az osztrák államszerződés létrejötte” címmel.

Manselli professzor szemináriumában, a római egyetem Kora újkori Tanszékén tartott előadást *Benda Kálmán* „A magyarországi reformáció” címmel, június 29-én.

Az University of Minnesota Minneapolis rendezésében „New Research on the Basis of Micro-analysis” címmel tartott előadást *Puskás Julianna* a főiskolai tanárok nyári szemináriumán, júniusban.

Július 4–9 között Nemzetközi Művelődéstörténeti Szimpóziumot rendeztek Eszéken, ahol részt vett *Vörös Károly* is.

Kosáry Domokos „The Idea of Comparative History of East Central Europe: The Story of a Venture” címmel tartott előadást Londonban a „Conference on History and Historians in Central and South-Eastern Europe” rendezésében, július 11-én.

Budapesten rendezte soronkövetkező tudományos ülését a Magyar–Osztrák Történetész Vegyesbizottság „Az Osztrák–Magyar Monarchia pártviszonyai” címmel június 13–15-én. Intézeti résztvevők *Sarlós Béla* „Die rechtlichen Charakterzüge des ungarischen Parlamentarismus nach 1867”, *Szabó Dániel* „Die Partei des politischen Katholizismus in Ungarn” és *Szász Zoltán* „Regierungspolitik und Nationalitätenparteien am Beispiel der Rumänen” voltak.

Hanák Péter „Oscar Jászi” címmel tartott előadást Londonban július 14-én a School of Slavonic and East European Studies rendezésében.

Brüsszelben tartott előadást *Kosáry Domokos* a Congrès International de la Société Internationale d'Étude du XVIIIe Siècle rendezésében „La presse hongroise et les Lumières 1764–1795” címmel július 28-án.

„Women as Doctors in Hungary between two Wars” címmel tartott előadást *Gyáni Gábor* Veszprémben az „International Conference on the Role of Women in the History of Science, Technology and Medicine in the 19th and 20th Century” címmel rendezett nemzetközi tudományos tanácskozáson.

Drezdában tartotta ülését az NDK–Magyar Történetész Vegyesbizottság szeptember 8–10 között. Intézetünkől *Ferber Katalin* „A BIS és Magyarország”, *Hanák Péter* „A magyar polgári társadalomejlődés”, *Pók Attila* „A História folyóiratról és a magyar történelmi ismeretterjesztésről”, *Tilkovszky Loránt* „Ellenállás a magyarországi németesség körében a második világháború időszakában”, *Vörös Károly* „Budapest legnagyobb adófizetői 1873–1917” címmel tartott előadást. *Katus László* „Az ipari forradalom demográfiai vonatkozásai Magyarországon” címmel készített referátumát a résztvevők írott anyagként kapták meg.

A CIEPO Bécsben rendezett kongresszusán „Ungarns Wandel in der Türkenzeit” címmel tartott előadást *Szakály Ferenc* szeptemberben.

Angol–magyar történetész konferenciát rendeztek Londonban szeptember végén. A konferencián *Pach Zsigmond Pál*, *Péter Katalin* és *Katus László* vett részt Intézetünkől.

A linzi Nemzetközi Munkásmozgalomtörténeti Konferencián „A nemzetközi munkásmozgalom 1917–18-ban és a békepuhatolódzások, illetőleg a nemzetközi munkásmozgalom és a háború veszélye az 1930-as években” címmel tartott előadást *Jemnitz János*.

A Szalonaki Vár Baráti Köre rendezésében *Borus József* „A fegyverfejlődés fő tendenciái a 16. és 17. században”, *Szakály Ferenc* „Nyugatmagyarország a török háborúk idején” és *Zimányi Vera* „A dél-burgenlandi parasztság helyzete a török korban” címmel tartott előadása hangzott el Stadt Schlainingben, szeptemberben.

Az Európai Kultúrcentrum duinoi kollokviumán vett részt *Kosáry Domokos* és *Ránki György* szeptember 19–21 között. *Kosáry Domokos* előadását, „Mitteleuropa” et „Europe Centrale” címmel, *Ránki György* pedig „The Economic Background of Mitteleuropa” címmel tartotta.

„Sajtó, cenzúra Magyarországon az első világháború idején” címmel tartott előadást *Mucsi Ferenc* Bellagióban, a szept. 26.–október 1 között, „A kelet-európai társadalmak és az első világháború” címmel rendezett nemzetközi tanácskozáson. Ugyancsak itt hangzott el *Hajdu Tibor* előadása „A hadsereg a magyar társadalomban az első világháború előtt és alatt” címmel.

„Conference on Hungary in the 1980s” címmel rendeztek tudományos tanácskozást New Yorkban a Columbia University szervezésében, október végén. Intézetünkől *Kosáry Domokos*, *Ránki György* és *Katus László* vett részt és tartott előadást.

Komárno adott otthont a Csehszlovák–Magyar Történetész Vegyesbizottság ülésének, október 4–6 között. *Benczédi László* „Végváriak életviszonyai a XVII. században”, *Hegyi Klára* „A hódoltsági peremvidék török adóztatása a 17. században” címmel tartott előadást. Intézetünkől még *Niederhauser Emil* és *Tóth István György* vett részt az ülésen.

Jablonna volt a színhelye a Lengyel–Magyar Történetész Vegyesbizottság soronkövetkező ülésének. *Vörös Károly* „Crise du système institutionnel féodal en Hongrie avant la révolution bourgeoise” címmel tartott előadást.

Október 9—16. között, a Magyar—Szovjet Társadalomtudományi Együttműködési Bizottság V. ülészakán vett részt Moszkva—Jereván—Tbilisiziben *Pach Zsigmond Pál*. „Közélet és társadalomtudomány” és „A marxi államelmélet kialakulása: 1843—1848” címmel tartott előadást. Az ülészakon *Mucsi Ferenc* beszámolót tartott „A Magyar—Szovjet Történelem Vegyesbizottság és a Magyar—Örmény kulturális-történelmi együttműködés öt évi (1979—1983) tevékenységéről”.

Münchenben rendezték meg a VI. Nemzetközi Diplomatikai Kongresszust, októberben. *Györffy György* „Die Kanzleien der Arpaden-Dukate” címmel tartott előadást.

„Die religiöse Toleranz in Siebenbürgen des 16. Jahrhunderts” címmel tartott előadást *Barta Gábor* Tübingenben. A tudományos konferenciát az „Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde” rendezte „Luther in Siebenbürgen” címmel.

„Luthers Stellung zur Ethik der Renaissance” címmel tartott előadást *Makkai László* Halléban, az ott megrendezett Luther-szimpoziumon.

A banditizmus kérdéseiről rendeztek konferenciát Velencében novemberben. *Szakály Ferenc* „Soldati ai confini ungheresi come banditi” címmel tartott előadást.

„The First Two Centuries of Hungarian Press History, 1705—1918” címmel tartott előadást *Kosáry Domokos* Bloomingtonban november 9-én, az Indiana University által rendezett sajtótörténelmi konferencián.

Minneapolisban, az University of Minnesota rendezésében tartott előadást *Kosáry Domokos* november 14-én „The Impact of Habsburg Enlightened Absolutism on Cultural Life in Hungary, 1765—1790” címmel.

Szófiában tartotta ülését a Bolgár—Magyar Történelem Vegyesbizottság, novemberben. A magyar delegáció tagja volt *Póth Piroška* is. Az ülésen „Közoktatás és közművelődés 1945—1948” címmel tartott előadást.

December 5—9 között Krakkóban nemzetközi konferencián vett részt *Ádám Magda*. Előadása „Magyarország külpolitikája az Anschluss és a müncheni egyezmény időszakában” címmel hangzott el.

A Csehszlovák és a Magyar Tudományos Akadémia közötti egyezmény keretében 2—3 hetes tanulmányúton vett részt *Ferber Katalin*, *Barta Gábor*, *Szakály Ferenc* és *Vörös Károly*.

Orbán Sándor és *Spira György* 2—2 hetes tanulmányúton járt Jugoszláviában.

A vatikáni és a firenzei levéltárakban folytatott kutatásokat *Teke Zsuzsa* háromhónapos MTA—CNR ösztöndíjas útján.

A Collegium Hungaricum ösztöndíjasaként a bécsi Haus- Hof- und Staatsarchivban kutatott *Somogyi Éva* október—novemberben.

A Friedrich Ebert Stiftung ösztöndíjával három hónapos tanulmányúton az NSZK-ban járt *Szabó Dániel*. Az út során „A magyarországi választások elemzésének módszertani problémái” címmel előadást tartott Mainzban, az Institut für Europäische Geschichte-ben.

3—3 hetes egyezményes tanulmányúton járt Ausztriában *Solymosi László* és *Sándor Pál*.

EHESS ösztöndíjjal 1 hónapot töltött Párizsban *Zimányi Vera*.

A modernkori magyar—francia szellemi kapcsolatok témakörben folytatott kutatásokat Franciaországban *Lackó Miklós* 4 hetes tanulmányútja során.

*

A Csehszlovák és a Magyar Tudományos Akadémia közötti egyezmény keretében 1—4 hetes tanulmányúton Magyarországon tartózkodtak: *D. Čierna*, *V. Čičaj*, *M. Fabricius*, *L. Juch*, *Š. Kazimir*, *V. Kopčan*, *I. Kotulič*, *R. Marsina*, *F. Oslanský*, *M. Podrimavský*, *O. Pöss* és *J. Vozár*.

Intézetünk vendége volt *Nikolaj Todorov*, a Bolgár Tudományos Akadémia Balkanisztikai Intézetének igazgatója.

MTA-EHESS egyezmény keretében *Clemens Heller* és *Jutta Scherrer* kutattak Magyarországon.

Angliából érkezett egyhónapos magyarországi kutatásra *M. O. Rady*. Kutatási témája: A középkori Buda története.

Charles Didier és a Károlyi család levelezésére vonatkozó kutatásokat folytatott Magyarországon *Francesco Giovanni Castorini* egy hónapig.

Robert Blumstock, a Department of Sociology of McMaster University Hamilton tanára egyhónapos tanulmányúton járt Magyarországon júniusban.

Féléves NKI-IREX ösztöndíjjal érkezett Magyarországra *Schimert Péter*, aki „Pázmány Péter és a magyar nemesek visszatérítése a katolikus egyházhoz” témakörben folytatott kutatásokat.

Ebben az évben három kutató *Kosztjusko, P. F. Paraszka* és *V. B. Barhudarjan* érkezett magyarországi tanulmányútra a Szovjetunióból.

Egyezményes tanulmányúton jártak Magyarországon *E. Lazea, V. Wollmann, D. Károlyi, G. Cipaianu* és *Molnár Miklós* Romániából.

Lengyelországból *Halina Donath, Piotr Lippóczy* és *Jan Sulowski* folytattak magyarországi kutatásokat ebben az évben.

Rajka Modrič 3 hetes, *Milan Krajčovič* 2 hetes egyezményes kutatóúton tartózkodott Magyarországon. Mindketten Jugoszláviából érkeztek hozzánk.

1984. január 1.—december 31.

Hanák Pétert, az Újkori Magyar Történeti Osztály osztályvezetőjét a New York-i St. John's University díszdoktorává avatták októberben.

Disszertáció-védések

Hegyí Klára „Török berendezkedés Magyarországon” címmel januárban védte meg kandidátusi disszertációját.

Ádám Magda akadémiai doktori értekezésének védeése júniusban volt „A Kisantant és Európa” címmel.

Intézeti viták, munkaértekezletek

A Kora Újkori Osztály rendezésében „János király árulatása” címmel *Bessenyei József* tartott előadást az Intézetben április 9-én.

Az „Anyagi kultúra, szokásrend, mentalitások” sorozat keretében április 27-én tartott előadást *Engel Pál* „Vár és hatalom a középkori Magyarországon” címmel.

„A nemzeti tudat hazánkban. A nemzeti-, nemzetiségi kérdés korunkban” címmel egésznapos szakmai-ideológiai konferencia volt az Intézetben május 28-án, ahol az agit-prop. téma anyagainak megvitatására került sor.

Heckenast Gusztáv „Magyarország és Erdély vaskohászata a XVI. század derekán” címmel tartott előadást október 12-én.

Munkatársaink részvétele hazai tudományos rendezvényeken

Az Ókortudományi Társaság ülésén előadást tartott *Soós István* „Cicero görögsgé-szemlélete” címmel január 19-én.

„A munkásosztály kialakulása Európában” címmel tartott előadást *Niederhauser Emil* a Győrben rendezett országos konferencián, melyet „A munkásosztály kialakulása Közép-Kelet-Európában” témakörben tartottak.

Györfly István néprajztudós születésének 100. évfordulója alkalmából emlékülést rendeztek az Akadémia dísztermében, február 10-én. Az emlékülés elnöke *Pach Zsigmond Pál* volt, a munkatársak közül *Benda Kálmán* „Györfly István és a magyar történettudomány” és *Glatz Ferenc* „Györfly István és az 1930-as évek kultúrpolitikája” címmel tartott előadást.

Február 21—22-én tudományos konferenciát rendezett az Intézet az Osztrák Kulturális Intézettel és a TIT Budapesti Történelmi Szakosztályával együtt „Az 1934 februári osztrák munkásfelkelés félévszázada” címmel. A megnyitót *Mucci Ferenc* tartotta; munkatársaink közül *Kerekes Lajos* „Az 1934-es osztrák események nemzetközi összefüggései”, *Jemnitz János* „A felkelés nemzetközi visszhangja a szociáldemokrata és a kommunista sajtóban”, ill. „A felkelés értékelése a 'Szocializmus' és a 'Századunk' hasábjain”, *Szarka László* „A felkelés fogadtatása Csehszlovákiában”, *Stier Miklós* „A magyar és osztrák politikai rendszer hasonlóságai és eltérései” címmel tartott előadást.

Bél Mátyás születésének 300. évfordulója alkalmából „A magyarországi értelmiség a XVII—XVIII. században” címmel konferenciát rendezett a Csongrád megyei Múzeumok Igazgatósága Szegeden, március 5—6-án. Intézetünk részéről előadást tartottak: *Benda Kálmán* „A művelődés helyzete Magyarországon a török kiűzése előtt és után”, *Péter Katalin* „Az értelmiség a XVII. század közepének politikai mozgalmában”, *Szakály Ferenc* „A mezővárosi értelmiség a hódoltság végén”, *Nagy József Zsigmond* „A nemesi

udvaház, mint a nemesi műveltségszerzés színtere”, *Kosáry Domokos* „Magyarországi és európai értelmiség a XVIII. század első felében” és *Tóth István György* „Oskolamesterek Vas megyében” címmel.

Spira György „Jellaciő felkészülése a Magyarország elleni támadásra” címmel tartott előadást Kaposvárott március 14-én, Pécsen pedig március 15-én.

„A negyvennyolcas magyar forradalom és eredményei” címmel előadást tartott *Spira György* a veszprémi História-klubban március 27-én.

Az MTA Középkori Munkabizottsága március 29-én rendezte vitaülését, ahol *Solymosi László* „A hiteleshelyi oklevelek megerősítésének kezdete. (Pecset és chirographum)” címmel tartott előadást.

Gyöngyös városi kiváltságai elnyerésének 650. évfordulója alkalmából országos konferenciát tartottak a városban „Gyöngyös és az észak-alföldi mezővárosi fejlődés története, Gyöngyös mint típus” címmel. A kétnapos konferencia elnöki megnyitóját *Makkai László* tartotta. „Gyöngyös gazdasága és társadalma a XVI–XVII. században” címmel *Szakály Ferenc* tartott előadást.

Bél Mátyás születésének 300. évfordulója alkalmából emlékülést rendezett az MTA I., II. és X. osztálya április 6-án. *Kosáry Domokos* „Bél Mátyás helye a művelődésben” és *Vörös Károly* „Bél Mátyás és a helytörténet” címmel tartott előadást.

„Magyar őstörténet és nemzeti tudat” címmel tudományos konferenciát rendezett az Országos Emlékbizottság és a Kőrösi Csoma Társaság április 10–13 között Kőrösi Csoma Sándor születésének 200. évfordulója alkalmából. Az Intézet részéről *Benda Kálmán*, *Benczédi László*, *Hanák Péter*, *Kosáry Domokos*, *Lackó Miklós*, *L. Nagy Zsuzsa*, *Szabó Miklós* és *Szakály Ferenc* tartott előadást.

Április 16–17-én konferenciát rendezett a Veszprémi Akadémiai Bizottság és a Pécsi Bizottság „A Dunántúli településtörténete” címmel Veszprémben. Az I. szekció keretében *Solymosi László* „Dusnok helynevek a középkori Magyarországon”, *Tóth István György* „Horvát betelepülések Körmend területére a XVI. században” címmel a II. szekcióban tartott előadást. *Szakály Ferenc* a II. szekció vezetőjeként vett részt a konferencián.

Május 14-én „Horvát István diplomatikai, genealógiai és heraldikai munkássága” címmel *Soós István* tartott előadást a Történelmi Társulat Archeográfiai, Heraldikai és Genealógiai Szekciója rendezésében Horvát István születésének 200. évfordulója alkalmából.

Az MTA Filozófiai és Történelmi Osztályának május 7–8-án rendezett tudományos ülésén *Pach Zsigmond Pál* „A magyar nemesség gazdasági magatartásának története” c. előadását felolvastat, ill. *Vörös Károly* „A kispolgári értékrend évszázada” címmel előadást tartott.

Orbán Sándor „Torzulások és fáziseltolódások a felszabadulás utáni paraszti áru-termelésben” címmel tartott előadást a „Gazdaság, társadalom, értékrend” c. tudományos ülésen május 8-án.

Spira György „Táncsics és az 'olasz segély' kérdése” címmel tartott előadást Tatán május 8-án, a Táncsics Mihály emlékülésen.

„A magyar reneszánsz udvari kultúra” címmel rendeztek tudományos ülészakot Pápán május 15–19 között. Az Intézet részéről *Benda Kálmán*, *Barta Gábor* és *Péter Katalin* vett részt, ill. tartott előadást.

Az Intézet, az MSZMP KB Párttörténelmi Intézete és a Hadtörténelmi Intézet tudományos ülészakot rendezett június 14-én „Magyarország 1944-ben” címmel az Akadémia székházában. *Ránki György* „A német megszálláshoz vezető út”, *Juhász Gyula* „Az uralkodó eszmék zsákutcája” címmel tartott előadást. Zárszót *Pach Zsigmond Pál* mondott.

A Keszthelyen rendezett Történelem tanárok nyári akadémiajában *Pach Zsigmond Pál* „A magyar történetírás fejlődése 1945 után” és *Ránki György* „Magyarország és a II. világháború” címmel tartott előadást.

„A béke a történelemben” címmel tartott előadást *Niederhauser Emil* július 9-én a Salgótarjánban rendezett Ifjúsági Nyári Egyetemen.

A Szegeden megrendezett Pedagógiai Nyári Egyetem hallgatóinak tartott előadást *Pach Zsigmond Pál* „Történelem és nemzet tudat” címmel július 17-én.

Tilkovszky Loránt „A magyarországi németek története a két világháború között és a második világháború éveiben” címmel előadást tartott Nyíregyházán, a Külföldiek Nyári Szabadegyetemén, július 27-én.

„A magyar diaszpóra történetének kutatásai” címmel rendezett tudományos konferenciát az Intézet a Magyarok Világszövetségével közösen, augusztusban. *Puskás Julianna* „Az amerikai magyarság társadalmi struktúrájának néhány jellegzetessége az 1970. évi USA-cenzus adatai alapján” címmel tartott előadást.

A TIT Történelmi Választmánya és az Intézet közös konferenciát rendezett szeptember 13–14-én „Nemzeti öntudat, nemzeti identitás, történelemszemlélet napjainkban” címmel. A megnyitót, majd „A nemzettudatról napjainkban” címmel előadást *Pach Zsigmond Pál* mondott, *Szűcs Jenő* „Genezis-kérdések a történelmi köztudatban”, *L. Nagy Zeuzsa* „A trianoni békekötés történelemszemléletünkben”, *Juhász Gyula* „Magyarország szerepe a II. világháborúban”, *Orbán Sándor* „Az ország felszabadulása és az új rend születésének feltételei” és *Benczédi László* „Nemzettudat-viták az 1960-as, 1970-es években” címmel tartottak előadást.

Ferber Katalin a Magyar Közgazdasági Társaság Statisztikai Vándorgyűlésén „Magyarország 1931 nyarán” címmel tartott előadást szeptemberben.

Szeptember 20-án a Magyar Külügyminisztérium elméleti értekezletén „A nemzeti kérdéstről — jelenidőben” címmel *Pach Zsigmond Pál* tartott előadást.

„A magyar és török végvári rendszer helyzete a XVII. sz. második felében” címmel rendezett tudományos tanácskozást az MTA Miskolci Akadémiai Bizottsága, az egri Dobó István Vármúzeum és a TIT Heves megyei Szervezete Noszvajon, október 18–19-én. *Benczédi László* „Dunántúli végvárak a XVII. század végi török háborúban”, *Bóka Éva* „Francia vélemény Buda ostromáról” címmel tartott előadást.

Pach Zsigmond Pál 65. születésnapja tiszteletére tudományos vitát rendezett az MTA Közép- és Kelet-Európai Kutatási Központ és a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdaságtörténeti Tanszéke „Közép- és Kelet-Európa gazdasági-, társadalmi fejlődésének fő vonásai a XV–XIX. században” címmel. Az október 3–4-én tartott ülésen *Makkai László* „Történelem és toponímia Közép-Kelet-Európában”, *Niederhauser Emil* „Társadalmi változások a kelet-európai kisépeknél a XVIII. században és a nemzeti mozgalmak kezdetei”, *Szűcs Jenő* „Ármozgás és paraszti vásárlóerő a középkorban” és *Hanák Péter* „Urbanizáció és polgárosodás az Osztrák–Magyar Monarchiában” címmel tartottak előadást az Intézet részéről.

L. Nagy Zeuzsa „Trianon a magyar köztudatban”, *Niederhauser Emil* „A mai kelet-európai történetírás és a nemzeti tudat” címmel tartottak előadást októberben a Szigetvároton rendezett „Nemzeti tudat és történelemtanítás” c. országos konferencián.

Pécs adott otthont a „Nemzetiségi művelődés Magyarországon” c. tudományos konferenciának október 8–9-én. Intézeti részről *Tilkovszky Loránt* „Az ellenforradalmi rendszer nemzetiségi művelődéspolitikája”, illetve *Szarka László* „A magyarországi szlovákok művelődésének alakulása a dualizmus éveiben 1868–1918” címmel tartott előadást.

„Horvát István és a magyar nyelvtudomány” címmel tartott előadást *Soós István* a Horvát István születésének 200. évfordulója tiszteletére rendezett emlékülésen októberben.

Hazánk felszabadulásának 40. évfordulója tiszteletére emlékülést rendeztek a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán, ahol november 16-án *Orbán Sándor* „A népi demokratikus átalakulás kezdeti feltételei hazánkban” címmel tartott előadást.

Novemberben rendezték meg Veszprémben az V. Kézműves-ipartörténeti Szimpóziumot. Az Intézet részéről *Heckenast Gusztáv* „A török hódítás és a felső-magyarországi vasipar”, *Hegyi Klára* „Török iparosok a hódoltságban” és *Szakály Ferenc* „Kézművesipar a hódoltsági mezővárosokban” címmel tartottak előadást.

„Az MTA Történettudományi Intézet 35 éve” címmel tartott előadást *Pach Zsigmond Pál* november 22-én az MSZMP KB Párttörténeti Intézete által rendezett tudományos ülésen.

Szűcs Jenő „Történelem és etnikum” címmel tartott előadást novemberben a TIT Biológiai, Irodalmi és Történelmi Szakosztályai által rendezett Biológus-héten.

„Az elmúlt 40 esztendő társadalmi fejlődése” címmel tudományos ülésszakot rendeztek december 10–12. között az Akadémia dísztermében. Az ülészakon, melyet az MTA, az MSZMP KB Párttörténeti Intézete, a Társadalomtudományi Intézet, a Politikai Főiskola, az ELTE és az MKKE rendezett Intézetünk részéről *Pach Zsigmond Pál* „Szocializmus és nemzettudat a felszabadulás utáni magyar fejlődésben” címmel előadást, illetve *Orbán Sándor* „A felszabadulás és a demokratikus fordulat a köztudatban” címmel korreferátumot tartott.

December 14-én Debrecenben a Debreceni Akadémiai Bizottság tudományos konferenciát rendezett hazánk felszabadulása 40. évfordulója alkalmából, ahol *Orbán Sándor* „Demokratikus agrárforradalom” címmel előadást tartott.

Kosáry Domokos „Történettudomány és levéltár — néhány gondolat” címmel tartott előadást december 17-én a Nemzeti levéltári nap '84 rendezvényei keretében.

Új könyvek

Második kiadásban jelent meg *Benda Kálmán és Fügedi Erik* könyve „A magyar korona regénye” címmel.

A Zrínyi Kiadó gondozásában jelent meg a „Magyarország hadtörténete” I. kötete. A kötetet *Borus József* szerkesztette. Az egyes fejezetek írásában Intézetünk részéről *Borus József, Heckenast Gusztáv* és *Szakály Ferenc* vett részt.

Az Oldenbourg Verlag München, a Verlag für Geschichte und Politik Wien és az Akadémiai Kiadó közös kiadásában jelent meg *Hanák Péter* új könyve „Ungarn in der Donaumonarchie” címmel.

Az Akadémiai Kiadó kiadásában jelent meg a „Magyarország története 10 kötetben” c. sorozat I. kötete „Előzmények és a magyar történet 1242-ig” címmel. Főszerkesztő: *Székely György* és *Bartha Antal*. Intézeti résztvevő *Győrffy György*.

A Kossuth Kiadónál jelent meg a „Szocializmus 1906—1938. Válogatás a Magyarországi Szociáldemokrata Párt elméleti folyóiratából” c. kötet. Válogatta, szerkesztette, jegyzeteket és előszót írta: *Jemnitz János* és *Schlett István*.

Lackó Miklós szerkesztésében jelent meg a Kossuth Kiadónál a „Vélemények-viták a két világháború közötti Magyarországról” című tanulmánykötet.

„Groza Péter emlékére” címmel kötet jelent meg a Kossuth Kiadó gondozásában. A dokumentumokat *Lipcssey Ildikó* gyűjtötte.

Kerekes Lajos „Ausztria hatvan éve 1918—1978” című munkáját a Gondolat Kiadó adta ki.

Mucsi Ferenc és *Szabó Ágnes* összeállításában és bevezetőjével jelent meg „Kunfi Zsigmond Válogatott írásai” a Kossuth Kiadónál.

A Népszerű történelem sorozat keretében jelent meg *Ormos Mária* „Merénylet Marseille-ben” c. munkájának 2. bővített kiadása a Kossuth Kiadónál.

A Corvina Kiadó gondozásában látott napvilágot *Ránki György* könyve „Unternehmen Margarethe. Die deutsche Besetzung Ungarns” címmel.

Az Indiana University Studies on Hungary 1. köteteként „Hungarian History — World History” címmel jelent meg tanulmánykötet az Akadémiai Kiadónál. A kötetet *Ránki György* szerkesztette.

Kós Károly születésének 100. évfordulója alkalmából *Sas Péter* szerkesztésében és utószavával jelent meg kötet, „Kós Károly emlékezete” címmel. A kötetet a Pest megyei Múzeumok Igazgatósága gondozta.

Harmadik kiadásban jelent meg *Spira György* „Petőfi napja” című munkája. A kötetet az Akadémiai Kiadó gondozta.

Az Európa Kiadónál látott napvilágot Tinódi Sebestyén Krónika című munkája. A kötethez *Szakály Ferenc* írt tanulmányt.

Második kiadásában jelent meg *Szűcs Jenő* „Nemzet és történelem” című munkája a Gondolat Kiadónál.

Ugyancsak a Gondolat Kiadónál jelent meg *Hanák Péter* szerkesztésében a „Zsidókérdés, asszimiláció, antiszemitizmus” című kötet.

Nemzetközi kapcsolataink

Jemnitz János Bécsben tartott előadást „Magyarországi Szociáldemokrata Párt és az 1934. évi februári felkelés” címmel a felkelés ötvenéves évfordulója alkalmából rendezett tudományos ülésszakon.

Borus József a berni Eidgenössische Technische Hochschule-n „Ungarn im zweiten Weltkrieg” címmel tartott előadást február 28-án. Március 1-én pedig az ottani egyetemen „Militärgeschichtliche Forschungen in Ungarn heute” címmel beszámolt.

Kerekes Lajos márciusban részt vett a Bécsben rendezett „Erste Republik — Objekt der Aussenpolitik?” címmel tartott tudományos vitán és ott „Die Beziehungen Österreichs zu Italien und Ungarn in der Ersten Republik” címmel referátumot tartott.

Április 4-től szeptember 29-ig Freiburgban tartózkodott *Szász Zoltán* az Albert Ludwig-Universität vendégprofesszoraként, ahol előadásokat tartott és „A nemzeti kérdés a Habsburg Birodalomban 1848—1914” témakörben szemináriumot vezetett.

Pach Zsigmond Pál akadémikus április 10—14. között részt vett a Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság Végrehajtó Bizottsága ülésén, melyet Bernben tartottak.

Budapesten tartotta ülését a Nagy Októberi Forradalom nemzetközi témabizottság munkacsoportja április 16—20. között. Az ülés témája: „A munkásság osztályszervezetei a hatalomért folytatott harc időszakában” volt. A megnyitót tartotta, majd a vitát vezet-

te: *Mucsi Ferenc*. Az Intézet részéről *Orbán Sándor*, *Póth Piroska* és *Vida István* vett részt.

Mucsi Ferenc részt vett a Magyar—Szovjet Társadalomtudományi Együttműködési Bizottság tervezési munkabizottságának ülésén, melyet Budapesten rendeztek április 24—28 között.

A Fondazione Datini ösztöndíjával Pratóban tartózkodott *Tóth István György* április 26—május 13. között, ahol részt vett „Az európai háborúk gazdasági vonatkozásai a XIV—XVIII. században” címmel rendezett nemzetközi konferencián. Előadást „Magánföldesúri hadsereg a törökellenes harcokban” címmel tartott.

Május 3—9 között Pratóban volt *Pach Zsigmond Pál* a Francesco Datini Nemzetközi Gazdaságtörténeti Intézet Tudományos Tanácsának ülésén, majd az azt követő nemzetközi konferencián „Háború és gazdaság a XVI—XVII. századi Magyarországon” címmel előadást tartott. Ezen a konferencián *Benda Kálmán* is részt vett, előadásának címe „A háborúk gazdasági következményei” volt.

A müncheni Südost-Institut meghívására Münchenben tartózkodott április 28.—május 6. között *Kosáry Domokos*, az intézet által rendezett tudományos konferencián, melynek témája egy kiadvány-tervezet, a „Handbuch zur Geschichte Südosteuropas” volt.

A magyarországi településtörténeti kutatásokról „Siedlungsgeschichte in Ungarn” címmel tartott előadást *Makkai László* Trierben, a Seminar für Historische Geographie der Universität Bonn rendezésében.

Áprilisban a milánói Luigi Bocconi egyetem gazdaságtörténeti tanszékén tartott előadást *Makkai László* „A koraiújkorai magyar gazdaságtörténet közlekedési és szállítási vonatkozásairól” címmel.

Az Újkori Történeti Osztály szervezésében tudományos tanácskozást tartottak május 3—4-én, „Bürokrácia Közép-Európában a 19. században” címmel. Intézeti résztvevők *Hajdu Tibor*, *Hanák Péter*, *Szabó Dániel*, *Vörös Károly* és *Balázs Magdolna* voltak.

„A kelet- és délkelet-európai országok társadalmi struktúrája és politikai rendszere a két világháború között” címmel tartották Szófiában május 7—12 között a szocialista országok tudományos akadémiái társadalomtörténeti konferenciáját. *L. Nagy Zsuzsa* „A haszonból élő kispolgár: kisiparosok és kiskereskedők Magyarországon a két világháború között” címmel tartott előadást. „A fasizmus társadalmi bázisa a Duna-medencében” címmel *Incze Miklós* és *Ormos Mária* tartott referátumot.

Ránki György és *Juhász Gyula* a magyar történész delegáció tagjaiként részt vettek a Haifában rendezett tudományos konferencián, melyet a magyarországi deportálások 40. évfordulója alkalmából rendezett az ottani egyetem. *Juhász Gyula* „A szellemi élet és a 'zsidókérdés’” címmel, *Ránki György* „A hitleri Németország szerepe a magyarországi deportálásokban” címmel tartott előadást.

Május 14—18 között Szófiában tartották a szocialista országok tudományos akadémiái társadalomtudományi alelnökei VI. értekezletét, ahol *Pach Zsigmond Pál* „A társadalomtudományi kutatások új kérdéseiről” címmel tartott előadást. Az értekezleten *Mucsi Ferenc* is részt vett.

Május 23—24-én rendezték meg a II. Finn—magyar történész találkozót. *Ránki György* „Magyarország gazdasági fejlődése 1928—1948”, *Orbán Sándor* „A magyarországi agrárviszonyok” és *Vida István* „Magyarország és a nemzetközi helyzet 1944—1948” címmel tartott előadást. *Gyarmati György* és *Stark Tamás* korreferátumot tartott.

Ádám Magda május 23—28 között Strassbourgban az ottani egyetem által rendezett nemzetközi konferencián vett részt. Előadást „Közép-európai integrációs törekvések a huszas években” címmel tartott.

Nacionalizmus-konferenciát rendezett a brémai egyetem májusban. A konferencián *Szász Zoltán* „A magyar kisebbségek a két világháború között” címmel tartott előadást. Moszkvában, az UNESCO politikai és társadalomtudományi programjairól tartott konzultatív tanácskozáson vett részt *Mucsi Ferenc* május végén.

Póth Piroska június 1—7 között Novoszibirszkben, a „Fiatal történészek iskolája” című rendezvényen vett részt.

Hajdu Tibor június 4—7 között részt vett a Szófiában rendezett „A szocialista országok nemzeti történész bizottságainak” értekezletén.

Ránki György júniusban a „Második világháború története nemzetközi bizottsága” büroülésén vett részt Moszkvában.

Tudományos tanácskozást rendezett a Bolgár Tudományos Akadémia Történeti Központja Primorszkóban „A polgári történetírás elmúlt 40 esztendeje” címmel. A fiatal történészek számára rendezett tanácskozáson részt vett *Soós István* és „A kivándorlás problémái Dél-Kelet-Európában” címmel tartott előadást.

Július elején a mogersdorfi Nemzetközi Kultúrtörténeti Szimpózium ülésén tartott előadást *Vörös Károly* „Állam és társadalom a dualizmus korában” címmel.

„A reneszánsz állam kormányzati szervei” címmel nemzetközi konferenciát szervezett Az Európai reneszánszkutatás tours-i Központja. A konferencián *Benda Kálmán* és *Péter Katalin* vett részt az Intézet részéről. *Péter Katalin* „Az erdélyi fejedelemség születése” címmel, *Benda Kálmán* „A Habsburg Monarchia kormányzati szervei a XVI. században” címmel tartott előadást.

Kosáry Domokos július 11—13 között Párizsban tartózkodott, ahol a Société Internationale d'Etude du XVIIIe siècle végrehajtó bizottságának ülésén vett részt.

A szórványmagyarság helyzetét kutatók tudományos találkozója volt Budapesten augusztus 6—9 között. Az Intézet részéről *Puskás Julianna*, *Hanák Péter* és *Gyáni Gábor* vett részt.

„A magyar zsidóság a 20. században” címmel tudományos ülést rendeztek az Intézetben izraeli és magyar történészek részvételével. A kétnapos tanácskozáson két témakörben „Zsidóság és antiszemitizmus a 20. századi Magyarországon” és „A zsidóság deportálása 1944-ben” hangzottak el előadások. *Hanák Péter* „Asszimiláció és zsidókérdés Magyarországon a dualizmus korában”, *Vörös Károly* „A budapesti zsidósági társadalomrajza a 19. század második felében”, *Mucsi Ferenc* „Vita a zsidókérdésről az első világháború idején”, *Juhász Gyula* „A magyar szellemi élet és a zsidóüldözés”, *Lackó Miklós* „Magyar zsidó írók és a zsidókérdés a két világháború között”, *Ránki György* „Németország szerepe a magyar zsidóság megsemmisítésében”, *Váradi László* „Külföldi mentési kísérletek” címmel tartottak előadást.

A Finn—magyar kulturális együttműködési szerződés keretében a Helsinki Egyetem Gazdaság- és Társadalomtörténeti Tanszéke gazdaságtörténeti konferenciát rendezett Vourantában, augusztus 20—23. között. A magyar történész delegáció tagjaként *Katus László* és *Ránki György* vett részt a „Finn—magyar gazdasági fejlődés 1860—1939” címmel rendezett konferencián. *Katus László* „Gazdasági növekedés Magyarországon 1860—1913”, *Berend T. Iván* és *Ránki György* „Magyarország a keleti és nyugati gazdaságok között 1860—1939” címmel tartottak előadást.

Adám Magda a Dél-Kelet-Európai Társaság belgrádi búróülésén és tudományos konferenciáján vett részt szeptemberben.

A linzi Nemzetközi Munkásmozgalomtörténeti Konferencia jubileumi 20. ülésére szeptember 11—15 között került sor Linzben. A nemzetközi konferencián *Jemnitz János*, *Kerekes Lajos* és *Mucsi Ferenc* vettek részt.

Az Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde rendezésében tudományos konferenciát tartottak Grazban szeptember 13—16. között „Erdély a két világháború között” címmel. A konferencián *Lackó Miklós* „Magyar—szász kultúrkapcsolatok” címmel, *Tilkovszky Loránt* „SS-toborzás Romániában és Magyarországon a német nemzetiségűek körében” címmel tartott előadást.

Szabó Miklós „A zsidó mint ellenségkép” címmel tartott előadást Ljubljánban szeptemberben, a Szlovén Szociológiai Társulat rendezésében tartott tudományos elméleti találkozón.

„Der Staat, die Gesellschaft und das Gold vom 15—17. Jahrhundert” címmel tartott előadást *Tóth István György* az Istituto Storico Italo—Germanico, Trento által rendezett nemzetközi konferencián, szeptemberben.

Katus László szeptember 18—20. között Londonban tartózkodott, ahol az European Science Foundation alakuló ülésén vett részt. Az alapítvány az európai nemzeti kisebbségi csoportok és kormányzatok 1850—1940 közötti történetének kutatására alakult.

Bukarestben tartott előadást *Vörös Károly* a Brooklyn College of the City University of New York és a Román Hadtörténelmi Bizottság által rendezett nemzetközi konferencián. A konferenciát a „War and Society in East Central Europe, 1740—1920. A Synthesis” keretében rendezték. Előadását „La Hongrie: arrière pays dans l'Empire des Habsbourgs 1741—1867” címmel tartotta. A konferenciához kapcsolódott a Horea-Cloșca felkelés 200. évfordulóját ünneplő emlékülés, melyen szintén részt vett *Vörös Károly*.

Szeptember 24—28 között Athénban járt *Ránki György*, az ott rendezett nemzetközi várostörténeti konferencián vett részt.

A Burgenländisches Landesmuseum és a Verein der Freunde der Burg Schlaining rendezésében nemzetközi konferenciát tartottak Szalonakban „Schlaininger Gespräche” címmel szeptember 26—30 között. Intézeti munkatársak közül *Borus József*, *Tóth István György* és *Zimányi Vera* vettek részt és tartottak előadást.

Szeptember 27-én „Parallektion in der Monarchie” címmel a bécsi egyetemen tartott előadást *Hanák Péter*.

Puskás Julianna októberben a bloomingtoni Indiana University hallgatóinak tartott előadást „Az amerikai magyarság létszámának és társadalmi struktúrájának alakulása 1870—1970” címmel.

„Az 1917-i oroszországi Októberi Forradalom Történetének Nemzetközi Bizottsága” alakuló ülésén vett részt *Mucsi Ferenc* október 3—13 között Leningrádban. A Bizottság *A. Rabinovich* bloomingtoni professzorral együtt *Mucsi Ferencet* alelnökévé választotta. Az alakuló ülésen „Az oroszországi októberi szocialista forradalom magyar historiográfiája” címmel előadást is tartott.

Nemzetközi felvilágosodás-történeti konferenciát tartottak októberben Mátrafüreden. *Benda Kálmán* „A felvilágosodás Magyarországon”, *Kosáry Domokos* „Egy korszak vége: a magyarországi felvilágosodás válsága” és *Rényi Zsuzsa* „Angol orientáció Magyarországon a 18—19. század fordulóján” címmel tartottak előadást.

Október 15—16-án magyar—szovjet szakértői tanácskozásra került sor az Intézet tanácsstermében, „A feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet elméleti kérdései” címmel. A Szovjetunió Tudományos Akadémiája képviselőjében *Z. V. Udalcova* levelező tag, *A. N. Csisztozonov* a történettud. doktora, *L. Sz. Csikolini* a történettud. doktora és *T. M. Iszlamov* a történettud. doktora vett részt és tartott előadást a tanácskozáson. A magyar delegációból *Pach Zsigmond Pál* „A feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet megkérdésének problémája a magyar fejlődésben”, *Hanák Péter* „Marx elméleti megközelítései a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet kérdéseiről”, *Kosáry Domokos* „A feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet és a korabeli gazdaságpolitikai törekvések Magyarországon (1790—1848)”, *Niederhauser Emil* „A nemzeti megújulás — az ideológiai átmenet egyik törvényszerűsége Közép- és Délkelet-Európában” és *Vörös Károly* „A feudalizmus intézményrendszerének válsága Magyarországon és a polgárosításra tett kísérletek a polgári forradalom előtt” címmel tartottak előadást.

A szakértői tanácskozéhoz kapcsolódóan került sor a Magyar—Szovjet Történetész Vegyesbizottság soron következő ülésére és tudományos konferenciájára „A szocializmus építése Magyarországon és a Szovjetunióban. A polgári történetírás kritikája” címmel. Intézetünk részéről *Mucsi Ferenc* mondta a megnyitót, *Orbán Sándor* „A felszabadulás utáni agrárátalakulások a német nyelvű polgári irodalomban” és *Vida István* „Az amerikai történetírás Kelet-Európáról (1944—1948)” címmel tartott előadást. Az előadásokat követő vitát vezette majd a zárszót *Mucsi Ferenc* tartotta.

Hanák Péter október 26-án Bécsben az Österreichische Forschungsgemeinschaft rendezésében előadást tartott „Anton Gindely-Preise für Geschichte der Donaumonarchie” címmel.

Többoldalú nemzetközi tanácskozást tartottak az Akadémián „A munkásosztály a polgári társadalom szerkezetében és a munkásmozgalom Közép- és Délkelet-Európa országaiiban a kezdetektől az első világháborúig” címmel, melyen a vitaindító előadást és a vitát *Mucsi Ferenc* vezette.

November 1—2-án tartotta 1984. évi tudományos ülését a Lengyel—Magyar Történetész Vegyesbizottság „Parlamentek a XVI—XX. századi Közép-Kelet-Európában — összehasonlító történet” címmel. Magyar részről többek között *Benczédi László* „Az 1681. évi soproni országgyűlés vallásügyi végzései”, *Benda Kálmán* „A rendi országgyűlések a Habsburg-Monarchia országaiiban”, *Heckenast Gusztáv* „A Magyar Országgyűlési Emlékek kiadása” és *Vörös Károly* „A főrendiház 1885. évi reformja” címmel tartott előadást.

Ring Éva és *Benda Kálmán* volt a magyar történetész delegáció tagja a Vill bei Iglshen november 18—23. között tartott tudományos konferenciának, melyet „A közép-európai demokratikus mozgalmak a késő felvilágosodástól az 1848—49-es forradalomig” címmel rendeztek.

November 28. és december 1. között Moszkvában volt *Pach Zsigmond Pál* a SZUTA tudományos ülészakán és ott „A békemozgalom és a békeutatózás időszerű kérdései Magyarországon” címmel tartott előadást.

„Emigration from East-Central and Southeastern Europe 1880—1940” címmel nemzetközi szimpóziumot rendezett az Intézet és a Magyarok Világszövetsége december 10—12. között Budapesten. A nemzetközi tanácskozást *Hanák Péter* nyitotta meg. Az Intézet részéről előadást tartott még *Puskás Julianna* „Some Results of My Research on the Transatlantic Emigration from Hungary, on the Basis of Macro- and Micro-Analysis” címmel.

Decememberben az NDK-ba utazott *Heckenast Gusztáv*, hogy részt vegyen az NDK Történetész Társaság Hansa Munkaközösségének 29. konferenciáján Bautzenben. A konferencián „Der Niedergang der ungarischen Bergstädte im 16—18. Jahrhundert” címmel előadást tartott. Utána részt vett a Szászországi Kézművesipartörténeti Munkaközösség

első tanácskozásán a lipcei Karl Marx Egyetemen. Itt „Zur Entwicklung der Handwerksforschung in der Ungarischen Volksrepublik” címmel tartott előadást.

Borus József a müncheni egyetem postgraduális képzése keretében előadást tartott Münchenben „Az 1944—45-ös év a mai magyar történetkutatásban” címmel.

Juhász Gyula „Magyarország a második világháborúban” címmel tartott előadást Londonban „A Második Világháború története Brit Nemzeti Bizottsága” rendezésében tartott konferencián. A konferenciát „Az 1944-es év politikai, katonai, stratégiai kérdéseiről” címmel tartották.

A polgári forradalmak történetével foglalkozó kutatók IV. konferenciáján két előadást tartott *Spira György* Lipcsében, „A bécsi munkások szerepe 1848-ban” és „A magyarországi munkásmozdulások 1848-ban” címmel. A konferenciát „A proletariátus szerepe a polgári forradalmakban” címmel rendezte a lipcei egyetem.

Benda Kálmán április—májusban két hétig kutatót Rómában és Bécsben.

Bessenyei József a Collegium Hungaricum ösztöndíjával négy hétig folytatott kutatásokat Bécsben.

Egyezményes tanulmányút keretében Svájcban folytatott kutatásokat *Borus József* februárban.

Csicskó Mária a Nemzetközi Kapcsolatok Intézete kiküldésében háromhetes tanulmányúton volt Bécsben júliusban.

Négyhónapos kutatóúton vett részt az Egyesült Államokban a Soros Foundation Inc. ösztöndíjával *Gyáni Gábor* szeptembertől december végéig.

Gyarmati György a LTA Szocialista Országok Intézete vendégként háromhetes egyezményes tanulmányúton volt Varsóban szeptember 3-tól.

Egy hónapig folytatott kutatásokat Rómában *Györffy György* október 15. és november 15. között.

A bécsi Staatsarchivban folytatott kutatásokat *Hanák Péter* egyezményes tanulmányút keretében szeptemberben.

Egyhónapos egyezményes tanulmányúton volt Franciaországban *Hóvári János*, ahol az oszmán birodalom francia forrásait kutatta.

A Svéd Tudományos Akadémia és az MTA között fennálló egyezmény keretében egy hónapig kutatót Svédországban *Jemnitz János*.

Levéltári kutatásokat folytatott a párizsi Archives Nationales-ban egyezményes tanulmányút keretében *Katus László* „Kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok Franciaország és az Osztrák—Magyar Monarchia között 1914 előtt” témakörben.

Júliusban háromhetes tanulmányúton járt Ausztriában *Orbán Sándor*.

Mainzban járt kéthónapos kutatóúton a Volkswagen Stiftung ösztöndíjával *Pogány Ágnes*.

A British Academy és az MTA közötti csereegyezmény keretében 9 hetes angliai tanulmányúton tartózkodott *Pók Attila*.

A mainzi Institut für Europäische Geschichte ösztöndíjával fél éves tanulmányúton tartózkodott az NSZK-ban *Romsics Ignác*.

Soós István egyezményes tanulmányút keretében Ausztriában folytatott kutatásokat márciusban.

A berni Schweizerische Osteuropa-Bibliothekban folytatott kutatásokat *Tilkovszky Loránt* „A nemzetiségi kérdés a Duna-medence országaiban a két világháború között és a második világháború éveiben” témakörben, szeptember—októberben.

EHESS ösztöndíjjal Franciaországban folytatott kutatásokat *Tóth István György* október végétől. A kéthónapos tanulmányút ideje alatt a párizsi Sorbonne egyetemen André Corvisier szemináriumában „Hajdúk a törökellenes harcokban” címmel előadást tartott.

A British Academy ösztöndíjával Londonban és Cambridge-ben folytatott kutatásokat *Varga F. János* februártól májusig.

A bulgáriai agrárfejlődés felszabadulás utáni problémái valamint a jelenkortörténetírás tapasztalatainak tanulmányozására egyezményes tanulmányúton Bulgáriában járt *Orbán Sándor*.

Kettő, ill. négyhetes tanulmányúton Csehszlovákiában járt *Bessenyei József*, *Lázár György*, *Stark Tamás* és *Vörös Károly*.

Egyezményes tanulmányút keretében Jugoszláviában járt *Bessenyei József* és *Spira György*.

Zimányi Vera két hetet, *Pajkossy Gábor* négy hetet töltött az NDK-ban egyezményes tanulmányút keretében.

Romsics Ignác Marosvásárhelyen folytatott kutatásokat egyezményes tanulmányút keretében két hétig augusztus 27-től.

*

A Csehszlovák és a Magyar Tudományos Akadémia közötti egyezmény keretében 1—4 hetes tanulmányúton Magyarországon tartózkodtak a következő kutatók: *Dagmar Cierna, Maria Hrochová, Pavel Horváth, Elena Jakesová, Maria Kogutova, Ján Lukacka, Miroslav Morovic, Milan Podrimavsky, Vincent Sedlák, Julius Sopko, Ján Tíbensky, Jozef Vozár.*

Halina Donath és *Maciej Kozminski* Lengyelországból érkezett magyarországi kutatásokra az akadémia közötti egyezmény keretében.

Claude Michaud francia professzor négyhetes tanulmányúton volt Magyarországon.

Kanadából *Peter I. Hidas* a Dawson College professzora és *Scott M. Eddie* a torontói egyetem professzora folytatott kutatásokat Magyarországon.

George Bárány a denveri egyetem, *Robert Byrnes* a bloomingtoni egyetem, *István Deák* a Columbia egyetem, *Tamás Szendrey* a Gannon egyetem és *Rudolf Tótkés* a Connecticut egyetem professzora magyarországi kutatásokat folytatott.

Victor Karady francia történész az MTA és a CNRS közötti egyezmény keretében „Az értelmiség és a történeti középosztály az 1919 utáni Magyarországon” témakörben kutató Magyarországon.

Teja Erb, Hartmut Kaelble, Brigitte Opéns, Hans Radandt, Martina Schattkowsky, Karlheinz Schädlich, Alexander Tinschmidt NDK-beli történészek az akadémia közötti egyezmény keretében voltak intézetünk vendégei.

Erzsébet Boross angol történész három hónapra keresztlátogatott Magyarországon.

Az intézet vendégei voltak Jugoszláviából: *Rajka Modrić, Vasilije Krstić, Ivan Erceg.*

Májusban háromhetes tanulmányút keretében volt vendégünk *Philip D. Longworth* angol történész, aki „A 16—17. századi kelet-európai társadalmak történetének összehasonlító vizsgálata; a hajdúk Magyarországon” témakörben folytatott kutatásokat.

G. A. Avetiszjan az Örmény Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének igazgatója az akadémia közötti egyezmény keretében két hétig tartózkodott Magyarországon novemberben.

Ladislaus Gyémánt a kolozsvári Történeti és Arheológiai Intézet tudományos kutatója, *Chiorean Koan* a marosvásárhelyi Társadalomtudományi Központ tudományos titkára, *Alexandru Porjeanu* a bukaresti N. Iorga Történeti Intézet főmunkatársa és *Szabó Miklós* a marosvásárhelyi Társadalomtudományi Kutatóközpont tudományos kutatója az akadémia közötti csereegyezmény keretében folytatott kutatásokat Magyarországon.

T. V. Klincsenko, F. I. Sztjeblij, D. D. Vasziljev és *V. P. Susarin* történészek a Szovjetunióból folytattak kutatásokat Magyarországon.

François Furet az EHESS elnöke áprilisban előadást tartott az Intézetben „A francia forradalom hatása a XIX. századra, a történetiszemlélet alakulására” címmel.

Június 25-én „A család- és háztartásszerkezet történeti vizsgálata” címmel *Peter Laslett* a cambridge-i egyetem professzora tartott előadást az Intézetben.

K. D. Erdmann a kielii egyetem professzora, a Nemzetközi Történetész Bizottság 1980-ig volt elnöke szeptemberben az Intézet vendége volt. Itt tartózkodása alatt „A nemzetközi történész kongresszusok történetéhez” címmel tartott előadást.

Szeptember 19-én *Karl Nehring* a müncheni Südost Institut igazgatóhelyettese tartott előadást a Boeszkai-korona történetéről.

George Castellan, az Université de Paris III. professzora ugyancsak szeptemberben volt az Intézet vendége. „Vallási tényező és nemzeti identitás a Balkánon a 19—20. században” címmel tartott előadást szeptember 21-én.

(Összeállította: Sándor Annamária)